

**Joves, món laboral, activitats turístiques i albergs de joventut a
les terres de l'Ebre**

1999

RPEO 316 a

**JOVES, MÓN LABORAL, ACTIVITATS TURÍSTIQUES I
ALBERGS DE JOVENTUT A LES TERRES DE L'EBRE**

Daniel Dalmau i Fortino

Generalitat de Catalunya
Institut d'Estadística de Catalunya
Centre d'Estudis d'Opinió

RPEO núm. 316
Data 16/01/06

ÍNDEX

pàg.

Metodologia	1
1. Introducció. Marc geogràfic.	3
1.1. Baix Ebre.	3
1.2. Ribera d'Ebre	7
1.3. Montsià.	9
1.4. Terra Alta.	12
2. Economia.	14
2.1. Agricultura.	14
2.2. Indústria.	26
2.3. Serveis.	31
3. Població i mercat laboral.	37
3.1. Estructura de la població.	37
3.2. Joves i món laboral.	43
4. Activitats turístiques i albergs de joventut.	49
4.1. Els albergs de joventut en relació a l'activitat turística.	49
4.2. Serveis turístics i d'allotjament per a joves en la perspectiva del segle XXI.	55
4.3. Noves professions vinculades al sector turístic a través dels albergs.	59
Conclusions	62
Bibliografia	68

METODOLOGIA

En aquest treball m'he proposat donar una visió general dels joves, el seu món laboral, les activitats turístiques i els albergs de joventut a les Terres de l'Ebre.

El límit geogràfic de l'estudi queda absolutament delimitat en la zona geogràfica coneguda com les Terres de l'Ebre, situada a l'extrem sud del Principat, que comprenen les comarques del Baix Ebre, el Montsià, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta.

Pel que fa a les fonts utilitzades, la primera i més important han estat procedents bàsicament de les públicacions de l'Institut d'Estadística de Catalunya, obres de divulgació d'àmbit general, així com també estudis sectorials de les diferents comarques.

Una altra dada important a tenir en compte és el concepte de joventut. Allò que primer es planteja a l'hora d'iniciar un treball es delimitar l'objecte d'estudi. El concepte de joventut cal fixar-lo, donat la seva complexitat i els molts debats que genera, amb les consegüents argumentacions diverses.

La joventut, és un període de transició de la infància a l'edat adulta. La definició més escaient i operativa de cara al meu treball s'acosta a delimitar de forma tancada el grup d'edat. Sobre aquesta qüestió hi ha multitud d'opinions. En el present treball s'ha optat per la franja d'edat que va dels 15 als 29 anys. Les raons són dues. En primer lloc la llei assenyala l'edat dels 16 anys com l'inici de la incorporació al mercat de treball, així com la finalització dels estudis obligatoris. S'ha agafat fins els 30 anys per l'allargament de l'edat juvenil, fruit de la tardana incorporació en aquestes edats al mercat laboral, l'allargaments dels estudis, els problemes per aconseguir un habitatge. A més, tot això va lligat a l'allargament de l'edat de casar-se, viure en parella o de forma independent dels progenitors.

Pel que fa referència a les dificultats trobades en la realització del present estudi, molts cops les dades no estan dividides per grups d'edat i, a voltes, la franja d'edat dels 25-29 anys sovint va lligada a grups d'edat superior. A més, segons les fonts utilitzades, les dades divergeixen i el total d'un quadre no és correspon al sumatori dels components. Per últim, destacar que s'ha intentat sempre que ha estat possible, fer servir la darrera dada publicada que s'ha pogut obtenir.

Pel que fa al contingut de l'estudi, en el primer capítol es fa una introducció amb la descripció del marc geogràfic de les Terres de l'Ebre, veient cada comarca en particular. En el segon capítol es fa una anàlisi històrica de l'economia de les quatre comarques, desenvolupant els sectors primari, secundari i terciari. En el tercer capítol s'analitza la població i el mercat laboral, fent especial incidència en la població jove. En el quart capítol es desenvolupa la part pertanyen al sector terciari referida a les activitats turístiques i els albergs de joventut.

1. INTRODUCCIÓ. MARC GEOGRÀFIC

1.1. Baix Ebre

La comarca del Baix Ebre té una superfície de 987,9km², amb una població de 65879 habitants (1996) repartida entre els catorze municipis que l'integren, quatre dels quals són de creació recent, atès que tres es van segregar de l'antic municipi de Tortosa i un del terme municipal del Perelló. Deltebre es segregà el 1977, Camarles el 1978, l'Aldea el 1983 i l'Ampolla el 1990. L'enorme extensió territorial del terme municipal de Tortosa desvirtuava força la realitat de la comarca. La nova situació administrativa s'acosta més a la realitat dels pobles amb vida pròpia.

La comarca del Baix Ebre es troba situada a l'extrem meridional del Principat, limita amb el Montsià al migdia, el Matarranya i la Terra Alta a ponent, amb la Ribera d'Ebre i el Baix Camp al Nord i la Mediterrània a l'Est. Des d'un punt de vista geogràfic, a la comarca s'integren diferents paisatges, des de la costa a les terres muntanyenques de les serralades de l'interior, passant per àmplies superfícies que han cobert el riu en el seu delta i els congosts que el riu Ebre descriu quan travessa les formacions muntanyoses.

Pel que fa a l'origen el topònim del Baix Ebre, la majoria d'autors que analitzen el tema, tant el segle XIX com a la primera meitat del segle XX, consideren tot un conjunt que són les terres de l'Ebre. Pau Vila l'any 1930 en el seu primer mapa sobre la divisió territorial de Catalunya formava una sola demarcació amb les comarques del Baix Ebre i el Montsià anomenant-la Baix Ebre. L'any 1932, el senyor Galés proposà la creació de dues comarques per raons de política. Aquestes comarques eren el Baix Ebre i el Montsià. Actualment la idea de les Terres de l'Ebre

–concebuda com una unitat supracomarcal que agruparia les comarques riberenques de l'Ebre català- ha vingut a substituir l'antiga denominació de vegueria, corregiment o terme de Tortosa que donaven una més gran rellevància a aquesta ciutat.

Quant a les divisions administratives, la comarca del Baix Ebre consta d'un total de 14 municipis, amb una extensió territorial molt desigual tal com es mostra en el quadre.

Extensió.

Municipis	Superfície km ²
Aldea, l'	35,4
Alcover	20,1
Alfara de Carles	63,9
Ametlla de Mar, l'	66,9
Ampolla, l'	35,3
Benifallet	62,6
Camarles	29,0
Deltebre	91,1
Paüls	43,8
Perelló, el	106,0
Roquetes	136,6
Tivenys	53,0
Tortosa	215,3
Xerta	32,6
Baix Ebre	991,6

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

Des de mitjan segle passat, el municipi de Tortosa –un dels més grans de tot Catalunya- ha vist reduir molt la seva superfície. Primer va ser la veïna població de Roquetes qui obtingué la seva independència municipal l'any 1850, deguda, segons

sembla, més a interessos polítics que no pas a necessitats d'adequació del territori. El procés ha culminat amb les separacions de les pedanies deltàiques que han passat a formar quatre nous municipis: Deltebre es va segregar el 1977 i forma un continu urbà amb els nuclis de la Cava i Jesús i Maria; el municipi de Sant Jaume d'Enveja, amb l'entitat menor descentralitzada dels Muntells, es creà el 1978 i actualment pertany a la comarca del Montsià; Camarles se segregà el 1979 i l'Aldea el 1983. Un procés semblant però a més petita escala s'ha produït al municipi del Perelló, del qual es segregà l'Ametlla de Mar a finals del segle XIX, concretament l'any 1891, separació que semblava necessària per la seva personalitat molt diferenciada. Una cosa semblant ha passat amb l'Ampolla, nucli mariner i turístic del Perelló, municipi al qual va pertànyer fins que es va segregar el 1990. A la comarca del Baix Ebre les divisions administratives tenen generalment dos punts en comú: els organismes oficials solen tenir seu a Tortosa i aquests cobreixen un territori més extens que el de la mateixa comarca.

Pel que fa al relleu de la comarca, en contraposició a les terres continentals de la Depressió Central s'inclou el Baix Ebre dins de la zona mediterrània. La diversitat de la comarca és gran i es pot dibuixar les imatges de la costa al mateix temps que s'ha de recordar els paratges muntanyencs, els conreus de secà i els arrossars de la plana deltàica. La comarca del Baix Ebre, tal com passa al Montsià, té en l'Ebre el fet hidrològic més rellevant, ja que condiciona una bona part de la seva geografia. Així, la presència del riu és determinant tant des del punt de vista físic com des del punt de vista dels aprofitaments.

Quant al clima, a la comarca els hiverns són tebis, sense freds exagerats, amb poca pluja i amb uns vents secs i inclements del Nord-Nordoest. Els estius, en canvi, són calorosos, amb temperatures subtropicals, calmes atmosfèriques, sequera àrdua i

aires humits del Sud-SudEst. Les precipitacions anuals no són excessives; caient de forma regular i amb tendència a concentrar-se en les estacions de transició, mentre que la humitat atmosfèrica s'aprecia tot l'any. Al delta les temperatures són més suaus a causa de la influència de les grans masses d'aigua i les precipitacions no hi són tan abundants. En aquest espai pla i obert, el vent hi bufa amb violència. A les muntanyes el clima és més fresc i humit. La temperatura mitjana anual al balneari de Cardó situat a 500 metres d'altitud és de 14°C aproximadament. En aquesta altitud les nits són sempre fresques. La temperatura mitjana anual a baixa altitud és de 15°C a 16°C, fet que mostra la presència moderadora de la mar Mediterrània. L'hivern és suau i només al mes de gener la temperatura mitjana és lleugerament inferior a 10°C. Els mesos de temperatura netament estival, superior a 20°C, són els compresos entre juny i setembre. Les precipitacions anuals a la comarca són compreses entre els 400 i 700mm. Tot i la importància de les precipitacions, quan un s'acosta a les terres de l'Ebre pot apreciar un lleuger augment de l'ariditat, més sensible en l'aspecte del paisatge vegetal que en les mateixes xifres dels observatoris.

1.2. Ribera d'Ebre

La Ribera d'Ebre amb una extensió de 825,3km² és una comarca que té com a eix principal aquest gran riu, al qual toquen tots els seus municipis, llevat de la Palma d'Ebre i la Torre de l'Espanyol. La comarca de la Ribera d'Ebre limita al Nord amb les Garrigues i el Segrià, i fineix allà on comencen les planes que caracteritzen aquestes comarques. A l'Est llinda amb el Priorat i el Baix Camp, comarques amb les quals cap accident geogràfic no marca clarament la divisòria. Al Sud i a l'Oest diverses serralades separen la Ribera de l'Ebre del Baix Ebre.

Pel que fa a la divisió territorial que es va fer el 1936, i que fou ratificada el 1987, s'establí que la comarca de la Ribera d'Ebre estaria composta per 14 municipis.

Extensió.

Municipis	Superfície km ²
Ascó	74,0
Benissanet	23,0
Flix	116,3
Garcia	51,8
Ginestar	15,6
Miravet	32,2
Móra d'Ebre	44,7
Móra la Nova	15,9
Palma d'Ebre, la	38,8
Rasquefa	50,3
Riba-roja d'Ebre	100,0
Tivissa	208,4
Torre de l'Espanyol, la	27,9
Vinebre	26,4
Ribera d'Ebre	825,3

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

La Ponència de la Divisió Territorial de Catalunya, en fixar la seva delimitació l'any 1932 va topar amb certes dificultats d'entre les quals cal destacar la d'establir la capital. La capitalitat de Móra d'Ebre no és tan ben definida com la d'altres caps comarcals veïns, per una manca de tradició i per la dificultat de comunicació fàcil amb els pobles extrems comarcals.

La Ribera d'Ebre constitueix, amb el seu relleu, una comarca frontissa entre les terres històricament catalanes anomenades convencionalment d'ençà i d'enllà de l'Ebre. Pel que fa al tema de les aigües, totes les de la Ribera aflueixen a l'Ebre, fins i tot les aigües subterrànies hi estan relacionades. Quant al clima, a la Ribera d'Ebre és semblant al del litoral proper, però una mica més continental de tendència més àrida i més fred a l'hivern. Les temperatures mitjanes mensuals compreses entre 5°C i 10°C, que podem anomenar subhivernals, s'estenen a tres mesos tant a Tivissa com a Móra (desembre, gener i febrer). L'estiu és calent i llarg amb quatre mesos amb una temperatura mitjana superior a 20°C (juny, juliol, agost i setembre). A l'hivern, a Móra d'Ebre es manifesta una certa inversió de temperatures: el fons és més fred, sobretot els dies de poc vent que les vessants de muntanya que l'envolten. Aquest fet, per altra banda normal en una concavitat força tancada, contribueix a accentuar la continentalitat de la part corresponent a la comarca. En termes generals, podem dir que a la comarca regna un clima mediterrani temperat que passa de condicions subhúmedes, a les muntanyes orientals, a un caràcter subàrid força accentuat, a la cubeta de Móra i a les terres occidentals.

1.3. El Montsià

L'extensió actual de la comarca del Montsià és de 708,7km². El 1990 s'incorporà el municipi de Sant Jaume d'Enveja que pertanyia a la veïna comarca del Baix Ebre. El Montsià limita al Nord des del tossal del Rei fins al torrent de Lledó, passant per la Coscollosa, la Joca i los Curullons. Al Sud limita amb el riu de la Sénia i l'Est amb la Mediterrània, a l'oest des del tossal de la Gotellera fins al tossal d'espada en ple massís dels Ports de Beseit. Dins el seu territori es poden diferenciar diversos sectors i tipus de paisatge: el que segueix la línia de costa, el sector del delta dret i, a l'interior, les serres i planes que aquestes deixen entremig.

La comarca pren el nom de la serra del Montsià, petit massís que domina la seva façana litoral. Els treballs de la Ponència que estudià la divisió territorial de Catalunya els anys 1932-36 i el posterior Decret que concretà aquesta divisió, van determinar els límits de l'actual comarca del Montsià, base sobre la qual s'ha anat bastint la seva identitat comarcal.

La comarca del Montsià té actualment dotze municipis. El 1990 s'incorporà el municipi de Sant Jaume d'Enveja que fins aleshores pertanyia a la comarca veïna del Baix Ebre. A banda del Consell Comarcal, el Montsià no disposa de cap organisme que mancomuni els municipis de la comarca, tot i que alguns municipis manifesten la necessitat de disposar col·lectivament d'un conjunt de serveis.

El Montsià, a l'extrem més meridional de Catalunya, es troba al punt de contacte entre el sector final de la Serralada Prelitoral Catalana amb el Sistema Ibèric i alhora posseeix part de la formació deltàica més important de la Mediterrània Occidental: el delta de l'Ebre. Les grans unitats geomorfològiques que formen part de la comarca

Extensió.

Municipis	Superfície km ²
Alcanar	41,7
Amposta	136,2
Freginals	17,3
Galera, la	27,3
Godall	34,0
Mas de Barberans	75,6
Masdenverge	14,7
Sant Carles de la Ràpita	50,9
Sant Jaume d'Enveja	48,8
Santa Bàrbara	28,2
Sénia, la	108,1
Ulldecona	126,1
Montsià	708,9

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

són els Ports de Beseit a ponent, les serres de Montsià i de Godall a migdia, un ampli sector de planes centrals i el delta.

El Montsià té en l'Ebre, el tercer riu de la Mediterrània, el fet hidrològic més rellevant, que condiciona una bona part de la seva geografia

Quant al clima, al Montsià hi ha dues zones climàticament diferenciades: una que correspon a les planes, amb característiques pròpiament mediterrànies i una altra que se situa a la Serralada Prelitoral, formada aquí pels Ports de Beseit, que pren característiques pròpies de la muntanya mitjana. Pel que fa a la pluviometria, s'aprecia una clara relació entre el règim de pluges anuals i el relleu. La pluja mitjana anual a la plana deltàica oscil·la entre els 450 i els 500mm. A les planes interiors reben una pluja mitjana anual que està compresa entre els 500 i 700mm. Per últim, a la zona dels Ports la pluja anual pot arribar a superar els 800-900mm, els quals es tradueixen en riquesa forestal i recàrrega de les aigües freàtiques de la comarca. El

règim de pluges durant l'any presenta dos màxims, un d'abril a maig i un altre situat a la tardor durant els mesos d'octubre i novembre.

La situació de la comarca al final de la vall de l'Ebre i la configuració allargassada de la plana del Baix Ebre i del Montsià afavoreixen l'aparició del vent de dalt, característic sobretot de tardor i d'hivern. El vent pren velocitats intenses, moltes vegades i en ocasions és força violent, fins al punt de provocar destrosses en l'agricultura, qüestió que ha motivat l'aparició a la comarca dels paravents formats per fileres de xiprers.

Les temperatures es caracteritzen per la suavitat, com ho demostra una temperatura mitjana anual de 17°C i una amplitud tèrmica anual de 14,8°C. Per estacions, durant l'hivern ens trobem amb una temperatura mitjana que oscil·la al voltant dels 11°C. Les mínimes extremes són cops de fred breus i aïllats, que ordinàriament es produeixen cap la final de la nit, i més encara si aquesta és serena. Els hiverns són una mica menys humits del que es podria esperar per la persistència o l'energia amb què bufen els vents aspres del Nord-Nordoest. La temperatura mitjana augmenta fins a 15°C a la primavera i arriba a una mitjana de 24°C a l'estiu, màxim estacional de l'any, per disminuir altre cop a la tardor, amb una temperatura mitjana que oscil·la al voltant dels 18°C.

1.4. La Terra Alta

La comarca de la Terra Alta comprèn 12 municipis que sumen un total de 740,1km². Encara que l'Ebre només hi arriba per una llenca estreta situada a la dreta de l'aiguabarreig amb el Matarranya, és una comarca que s'integra plenament en les denominades Terres de l'Ebre, tot formant un conjunt evident amb les de la Ribera d'Ebre, el Matarranya, el Baix Ebre i el Montsià. La comarca té molts més punts de contacte en l'aspecte geogràfic i econòmic amb el Matarranya que no pas amb la Ribera d'Ebre, vers la qual s'acosta més, però, des d'un punt de vista històric i humà. La Terra Alta limita al Nord i el Sudest amb la Ribera d'Ebre, a l'Est amb el Baix Ebre i al Sud amb el Montsià. A l'Oest limita amb el Matarranya i al Nordoest ho fa amb municipis de parla castellana de Saragossa. Els límits de la comarca van ser fixats per la Ponència de la Divisió Territorial del 1932 i confirmats per la Generalitat el 1936.

Pel que fa a l'origen del topònim, el nom de la comarca és justificat, atesa la seva altitud respecte a les comarques veïnes. La comarca comprèn actualment 12 municipis amb una extensió de 740km².

Pel que fa al seu marc físic, el sector més accidentat de la comarca és el de mestral o sector dels Ports de Beseit, coneguts a la regió com la Muntanya o simplement els Ports. Quant a les aigües, els rius d'una comarca secanera com és la Terra Alta, amb un drenatge poc organitzat, ofereixen més interès fisiogràfic per les dificultats que l'establiment del curs ha de superar, que no pas per l'aigua que vehicula.

En l'aspecte climàtic, la Terra Alta és una zona de transició entre les regions marítimes i les terres interiors, seques i continentals. La ciutat de Gandesa té una temperatura mitjana anual de 14,6°C i un període relativament llarg: temperatures

Extensió.

Municipis	Superfície km²
Arnes	42,5
Batea	127,6
Bot	34,7
Caseres	42,6
Corbera d'Ebre	52,9
Fatarella, la	56,2
Gandesa	70,8
Horta de Sant Joan	119,2
Pinell de Brai, el	56,9
Pobla de Massaluca, la	43,2
Prat de Comte	26,4
Vilalba dels Arcs	67,1
Terra Alta	740,1

Font: Institut d'Estadística de Catalunya.

mitjanes subhivernals (compreses entre els 5°C i els 10°C) durant quatre mesos, novembre, desembre, gener i febrer. Les temperatures estivals (mitjanes mensuals superiors a 20°C) duren també quatre mesos: de juny a setembre. Tant el període de fred com el calent són, doncs, llargs i relativament durs. Les precipitacions, que a Gandesa se situen pels vols dels 400mm anuals i els 50mm els mesos d'estiu, són força baixes, i l'ariditat encara augmenta a l'extrem occidental de la comarca. El clima a la Terra Alta és, doncs, mediterrani de tendència una mica continental. La continentalitat i l'ariditat s'atenuen, naturalment, a la part de les muntanyes, on les condicions són més fresques i una mica més humides.

2. ECONOMIA

L'economia de les Terres de l'Ebre, si bé presenta moltes semblances entre les seves comarques, també té característiques pròpies motiu pel qual les exposem de forma separada.

2.1. Agricultura

Baix Ebre

El riu Ebre ha estat un dels elements més importants que ha condicionat la producció agrària. Al Baix Ebre sempre han estat diferenciats dos sectors: el secà, al rerepaís i a les zones muntanyenques, i el regadiu a les vores del riu i a les planes.

El 1989 el nombre de terres llaurades a la comarca era de 40713ha, mentre que el nombre de pastures permanents era de 947ha. La superfície total de terres conreades representava el 1989 el 37% de la superfície comarcal. El nombre d'explotacions ha anat variant tant des del punt de vista comarcal com municipal. Des d'una perspectiva de vint-i-cinc anys es contrasta una clara disposició a disminuir el nombre d'explotacions, la qual cosa significa una tendència a concentrar la propietat. Així, als municipis on predominen els conreus de secà, el nombre d'explotacions ha anat disminuïnt de forma ostensible cap a la concentració. Destaca el predomini de la petita propietat, inferior a 1ha, al terme de Tortosa, mentre que les explotacions de menys de 20ha apareixen als municipis de Xerta, Deltebre i el Perelló.

L'increment de la superfície cultivada vingué donat per l'augment de les terres de regadiu. Els conreus de secà són els més estesos a la comarca, sent l'olivera el més

important. En els terrenys de regadiu destaca fonamentalment el conreu d'arròs que s'escampa pels municipis del delta, des de l'Ampolla fins a Deltebre. Els conreus de secà es troben a les terres més allunyades del delta i de les ribes del riu, raó per la qual trobem conreus de secà als termes de l'interior. Dins de la producció de conreus de regadiu sobresurten l'arròs, les hortalisses i els cítrics, mentre que la producció de farratges no és gaire important degut a la poc destacada activitat ramadera a la comarca.

Pel que fa referència al règim de tinença de la terra al Baix Ebre, la majoria són de propietat (35531). La parceria és gairebé inexistent amb 115 propietats, seguit de l'arrendament amb 3735.

La comercialització del productes agraris segueix diferents camins segons de quin producte es tracti, encara que cada cop més bona part d'aquestes tasques es fan des de les cooperatives.

El conreu que té més importància a la comarca és l'olivera. Associat a aquest conreu hi trobem fruiters de secà com el garrofer, el qual destaca a les terres de l'interior. D'altra banda, cal destacar que s'ha produït un canvi de conreus, potenciant la introducció dels ametllers. Les oliveres són barrejades amb altres conreus llenyosos de secà, com ara la vinya. Durant tot el segle, la vinya ha anat desapareixent al sector dels Ports de Beseit. La productivitat menor dels conreus de secà ha fet que, en terres amb aquest tipus d'explotacions, s'hagin construït pous d'aigua per tal de potenciar la introducció de conreus de regadiu, com els cítrics (segon conreu en importància de la comarca).

Quant a la ramaderia, sempre ha estat una activitat present al Baix Ebre. Aquesta, però, mai no ha predominat sobre l'agricultura, ja que les característiques de la terra i la presència d'aigua permetien aquest predomini i deixaven el pasturatge a les

terres menys productives de l'interior de la comarca. Actualment, el motiu de la progressiva davallada en les explotacions ramaderes ha estat el menor temps que els empresaris agrícoles han dedicat a les explotacions de tipus familiar. Al mateix temps, les granges d'aviram han augmentat tot canviant la forma d'explotació i convertint-se en empreses racionalitzades de tecnologia punta. El sector avícola és, sens dubte, el més desenvolupat i el més important del conjunt total de la producció ramadera ja que la trobem a tots els municipis del Baix Ebre. El sector porcí estava compost l'any 1989 per 13232 caps. El sector boví és l'únic que no té una tendència a créixer entre 1982-89. Els altres sectors, a banda dels ovins amb 1961 caps, són poc representatius.

La grandària del terme de Tortosa i la seva importància com cap de comarca dedicada majoritàriament a les tasques del sector primari, fa que bona part del conjunt ramader es concentri dins del seu municipi.

La presència en el Baix Ebre de les formacions muntanyenques dels Ports de Beseit i el massís de Cardó fa que el nombre d'hectàrees de bosc sigui important, tot i que, si bé la silvicultura té una gran tradició a la comarca, el sector productiu de la fusta no depèn de la producció comarcal. Teòricament són aprofitats els boscos propietat de l'Estat, on s'hi fan sistemàticament tallades de millora i neteja. D'altra banda, els boscos comunals i particulars no acostumen a ser objecte d'aquest tipus d'explotació.

Quant a l'activitat pesquera, no és limita únicament a la producció pesquera marina, sinó que la trobem també a les basses deltàiques i a la desembocadura de l'Ebre. El port pesquer de l'Ametlla de Mar és el més important de la comarca i l'únic port exclusivament pesquer de Catalunya. D'altra banda, el port de l'Ampolla és a la vegada pesquer i esportiu.

Pel que fa al tipus de pesca, s'aprecia una gran diferència entre els dos ports, tant en el volum com en la disparitat de tipus de captures. A l'Ametlla de Mar predominen les captures de peix, mentre que a l'Ampolla té una gran importància el volum de captures de mol·luscs, gràcies, en bona part, a la instal·lació de vivers. La modalitat de pesca més estesa a la comarca és l'arrossegament. La comercialització del peix es fa a les subhastes que tenen lloc als ports, dins les llotges de pescadors. La població ocupada en la pesca s'ha mantingut en els darrers anys al voltant d'unes 600 persones.

Pel que fa a la caça, al Baix Ebre sempre hi ha hagut una gran afició, tant a la muntanya com a la plana i al delta, com ho demostra el fet de l'existència d'un nombre important de societats de caçadors. La comarca disposa de reserves privades i de dues reserves naturals.

Montsià

Fins a finals dels segle passat els conreus predominants a la comarca del Montsià eren els típics d'una economia de subsistència. Malgrat això, l'olivera i la vinya tingueren un paper destacat. Els oliverars de la comarca, d'implantació segurament íbera, afavorits pels romans i multiplicats pels àrabs, experimentaren un gran impuls al segle XVIII. Juntament amb l'olivera, l'ametller i el garrofer anaren guanyant a poc a poc terreny a l'erm. La vinya assolí una relativa importància en pobles com Uldecona, Godall, la Galera o Freginals. A partir de l'any 1860 es començà a conrear de manera significativa l'arròs al delta, mercès a l'aigua del canal de la dreta de l'Ebre. Malgrat les nombroses dificultats inicials, un cop es va poder disposar d'aigua abundant, va quedar clar que en aquells terrenys l'únic conreu amb possibilitats d'èxit era l'arròs. Les hectàrees conreades d'arròs van créixer

ininterrompudament fins arribar a un màxim l'any 1919. Les superfícies dedicades a conreu van augmentar significativament al llarg dels primers seixanta anys del segle XIX. ~~El~~ amb les terres de conreu separant les terres de regadiu i de secà, s'obté que les terres de regadiu representaven el 1900 el 14,4% del total de la superfície conreada, però el 1963 ja havien assolit el 22,4%. L'any 1989 les terres de regadiu representaven el 38,3% del total de terres de conreu de la comarca del Montsià, ja que ocupaven 10601ha. L'increment de la superfície de regadiu ha estat, des de finals del segle XIX, una lluita de la comarca. Pel que fa al secà, ocupava el 85,6% de superfície el 1900, el 77,6% el 1963 i el 61,7% el 1989 (unes 17059 hectàrees).

La Gran Guerra europea significà un fre a l'expansió creixent dels olis de l'Estat en els mercats europeus, ja que hi entraven en competència altres olis vegetals molt més barats. Després de la Guerra Civil (1936-39) el consum d'oli d'oliva disminuï a les grans ciutats. Aquesta circumstància, juntament amb els baixos preus oficials, la manca d'adobs i de tractament eficaços contra les plagues i les gelades del 1956 provocà l'inici de la lenta reducció de la superfície conreada d'oliveres. L'any 1982 el nombre d'hectàrees de camps d'oliveras era de 14607 i l'any 1989 de 13418.

Pel que fa al garrofer, sovint associat a l'olivera, perd en el conjunt de la comarca 233 hectàrees entre 1900 i el 1963. La vinya, durant aquest mateix període, fou el conreu que experimentà una reculada més forta, perdent una quarta part de la superfície que s'hi dedicava a principi de segle. De la resta de conreus de secà que són presents al Montsià destaquen els ametllers per davant de les extensions poc significatives de cereals.

Al regadiu, les variacions van ser importants i centrades en els quatre municipis del litoral i en els dos de la conca del riu de la Sénia. Amposta i Sant Carles de la Ràpita convertiren bona part de les terres salnitroses de llurs termes en arrossars. A

Amposta l'arròs ocupa l'any 1963 el 62,3% dels conreus del seu terme i el 89,4% de totes les terres d'arròs de la contrada. L'horta és present en tots els pobles on hi ha terres de regadiu. L'any 1989 els conreus d'arròs ocupaven 5451ha. el 62,7% de les terres de regadiu. La resta de conreus de regadiu són els cítrics (1791ha), les hortalisses (2022ha) i els fruiters de fruita dolça (1417ha), preferentment presseguers.

Pel que fa referència a les terres de pastures, el terreny forestal i altres tipus de terres, al Montsià tenen escassa o cap importància, la qual cosa significa que no hi ha facilitats naturals per a certs tipus de ramaderia.

Quant als règims de tinença de la terra, al Montsià predomina la propietat (81%), així com l'arrendament, mentre que la parceria és molt minoritària.

Durant la primera meitat del segle eren nombrosos els ramats transhumants de llana que cap al mes d'octubre baixen de l'Aragó a la ribera i el maig feien el camí invers. Aquest trànsit transhumant començà a disminuir a la dècada dels seixanta. L'aviram comença, en aquesta època, a desenvolupar-se. Una altra activitat important que els anys cinquanta i seixanta perdé importància fou la cria d'abelles per la mel. Actualment en la producció agropecuària predomina la producció agrària per sobre la ramadera. Això es deu en bona part a la manca de tradició ramadera, tot i que existeix la possibilitat de promoure aquesta activitat per tal d'augmentar el rendiment dels actius agraris. En la ramaderia, la producció d'aviram és la més important i la segona el porcí; els grans dèficits són la producció de llet i la carn de boví. Analitzant el tipus de bestiar s'evidencia una forta desproporció amb una especialització en determinades espècies i grans dèficits en d'altres.

Pel que fa referència a la silvicultura aquesta no té un paper destacat en el món rural comarcal, però a la dècada dels vuitanta el percentatge de terrenys forestals s'ha

anat incrementant. No s'en fa una explotació sistemàtica d'aquests terrenys tot i que la llenya i el carbó havien estat activitats importants en altres èpoques. La propietat pública es concentra al sector dels Ports de Beseit, que és alhora el més productiu forestalment. Fora d'aquí cap municipi no té boscos públics.

Quant a la pesca, l'activitat es concentra als ports de Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar, amb una gran diferència de volum d'ocupació i captures, ja que el port de Sant Carles de la Ràpita suposa el 93% del volum pesquer del Montsià. La flota pesquera de la comarca ocupa una població activa d'unes 700 persones (l'11% del total de pescadors catalans), però es tracta d'una flota de caràcter gairebé menestral, amb predomini de la pesca d'arrossegament, mentre que la flota de superfície i sobretot la pesca a l'encesa representen un percentatge inferior amb relació al conjunt del país. Les espècies capturades als ports del Montsià tenen un gran valor ja que el 1997 representaven un 25% de la pesca capturada a les comarques tarragonines i un 9,5% del pes total de les captures a Catalunya. De les espècies capturades al Montsià destaca la pesca de peix, sobre el molusc i el crustaci. En la producció cal afegir la de l'anomenada aqüicultura, amb espècies com el llobarro, la dorada o el llagostí.

El volum de captures, però, ha davallat de les 6149,8 tones registrades el 1985 a les 5514,7 del 1989, fins arribar a les 4566,7 de l'any 1997.

Ribera d'Ebre

Per tal d'analitzar l'agricultura de la comarca de la Ribera d'Ebre cal fer prèviament una distinció entre el regadiu que es practica a les terres prop del riu i el secà. La importància d'un sistema o d'un altre condiona i dona un caràcter específic a cada un dels municipis de la comarca. Tot i l'existència de fortes diferències en l'àmbit

municipal, en el conjunt de la comarca predominen els conreus de secà. Les terres regades són repartides al llarg del riu Ebre.

Pel que fa al tipus de conreus existents a la Ribera d'Ebre, el cens agrari de 1989 assenyala per a la comarca un predomini dels conreus llenyosos que ocupen una superfície de 23029 ha (95,5%) i, dins d'aquests, l'olivera (42,5%), seguida per l'ametller (38%), els fruiters (10,5%) i la vinya (8,4%). Pel que fa als conreus herbacis, només prenen el 2,3% de la superfície comarcal i l'únic amb una certa representativitat és l'ordi amb 246 hectàrees. La resta del terreny és dedicada al guaret i a les pastures. Els conreus més expansius al principi dels anys 90 eren l'ametller i els fruiters.

Antigament, el principal conreu de la comarca era la vinya, que havia arribat a ocupar el 48% de les terres llaurades, però des de la fi del segle passat, en què va ser atacada per la fil·loxera, els ceps van ser substituïts per les oliveres i, posteriorment en els terrenys de secà, pels ametllers i en els de regadiu pels arbres fruiters. L'olivera, tot i que continua sent el principal conreu, experimenta una marcada regressió que l'ha fet passar d'ocupar 13215ha el 1975 a 9780 el 1989. Ha desaparegut en les terres de regadiu i en les terres de secà i ha estat substituït principalment per l'ametller. L'altra espècie agrícola que, juntament amb l'ametller, ha tingut un major desenvolupament han estat els arbres fruiters. El principal fruiter és el presseguer.

Pel que fa a la tinença de la terra, l'abandó del conreu de les terres marginals i l'activació en general del sector industrial de la comarca són la base d'aquesta important reducció del nombre d'explotacions. Domina la petita propietat (menors de 10ha), seguida per la mitjana propietat (de 10ha a 50ha). Les propietats de grans dimensions són escasses. La terra és conreuada majoritàriament en règim de

propietat i el percentatge d'arrendament i parceria és molt petit. La forma tradicional d'associació en aquestes terres és la cooperativa agrària, que existeix en tots els municipis de la Ribera. Una altra forma d'associació són les històriques comunitats de regants.

Els municipis específicament agrícoles són: la Palma d'Ebre, Ginestar, Rasquera, Tivissa, la Torre de l'Espanyol, Benissanet, Miravet i Garcia; al contrari de Riba-roja o Flix, en què l'ocupació agrícola és mínima. En aquest sentit, molts han deixat de banda l'economia de secà i amplien les explotacions de regadiu. Per conreus, els principals productors d'olivera són les terres que se situen al Nord de la comarca i també els municipis que se situen més al Sud. La vinya sol trobar-se als municipis que llinden amb el Priorat o amb el Camp de Tarragona. Els ametllers tenen una clara tendència al creixement als municipis més propers a l'Ebre. Al igual que a la major part de Catalunya, la mecanització ha anat augmentant lentament. El cens de 1989 indica l'existència de 1586 tractors, 928 motocultors, 90 segadores i batedores de cereals i 10 recollidores empaquetadores.

Quant a la ramaderia, a la Ribera d'Ebre hi ha representació de les diverses espècies ramaderes. Destaca sobretot l'aviram, seguit del porcí i l'oví. Pel que fa a l'aprofitament del bosc, l'any 1989 la superfície forestal que es censava a la Ribera d'Ebre era de 17518ha i es trobava força repartida en el conjunt de la comarca. La varietat forestal no és gaire elevada, fet que dificulta l'aprofitament del bosc, que queda reduït a l'ús de la fusta i de la llenya de l'olivera. Pel que fa a la pesca, és gairebé tota de caràcter esportiu, molt centrada a l'Ebre i concretament als embassaments de Riba-roja i Flix. Quant a la caça, no té gaire tradició a la comarca.

Terra Alta

L'economia de la Terra Alta és marcadament agrícola i amb una escassa implantació industrial. Les característiques fonamentals de l'agricultura de la comarca els darrers anys no divergeixen gaire de les comarques veïnes de la Ribera d'Ebre i el Matarranya: una agricultura de secà amb una progressiva tendència a la reducció. La recessió que com a activitat econòmica ha sofert l'agricultura al llarg d'aquest segle, l'emigració que això ha provocat o fins i tot la derivació cap a altres sectors econòmics; així com les deficiències de les estructures agràries, a més de la manca d'una xarxa viària adequada i l'aïllament dels mercats potencials són factors a tenir en compte a l'hora d'entendre la davallada dels conreus.

El decreixement de les terres conreades el 1989 és del 10,3% en relació a l'any 1982, que es conreaven 46060ha. Les terres conreades són fonamentalment de secà (98%) i el regadiu és molt poc important i es destina quasi totalment a l'autoconsum, tret de les explotacions de fruiters de regadiu (bàsicament presseguers). Les hortes es troben a les places fluvials i també en petites valls dels rius. Els diferents tipus de conreus s'han mantingut força estables els darrers anys. Els conreus llenyosos són els que predominen. El principal conreu el 1989 són els fruiters, especialment la fruita seca amb 13457 hectàrees, seguit de la vinya amb 8198 ha. La principal destinació del raïm és la producció de vi. La fama dels vins de la Terra Alta no és, però, gaire antiga. La llunyania del mercat barceloní i els ports de mar tampoc no ha afavorit històricament l'obtenció de vi més enllà de les necessitats per al consum dels mateixos habitants. Modernament, les noves tècniques i l'esperit cooperatiu han contribuït a augmentar la producció i, actualment la vinya representa el conreu més important de la comarca, junt amb l'ametller. El vi que s'elabora a la comarca és en el 50% emparat per la denominació d'origen Terra

Alta. Aquesta qualificació li va ser aprovada per la Generalitat el 1982 i ratificada el 1985 per l'Estat espanyol. El vi blanc és el tradicional de la Terra Alta amb diferents varietats: la garnatxa blanca –majoritària a totat la comarca- i el Macabeu. En vins negres, el carinyena, la garnatxa negra i la garnatxa peluda.

Hi ha diferents problemes que frenen el desenvolupament del sector, el més greu dels quals és la creixent competència d'altres zones vitivinícoles molt més adaptades al mercat. A més, a la Terra Alta hi ha una manca de treball comunitari de diversos productors per enfortir l'oferta a la vista de la possible demanda. Hi ha moltes marques i una gran part de la producció es ven com a vi de taula. L'escassa rendibilitat i els alts costos productius fan que es vagi deixant de banda la vinya i que s'afavoreixin espècies més rendibles com ara els fruiters, especialment l'ametller, que han pres força empenta els darrers vint-i-cinc anys. La problemàtica actual del fruit sec, si bé ha estat una sortida per als agricultors de la Terra Alta, també ho ha estat en altres punts de Catalunya de forma que el mercat s'ha saturat.

La producció olivera ha estat durant molt de temps un dels productes principals de la Terra Alta. Però la crisi socioeconòmica del camp els darrers anys, la baixa rendibilitat del conreu i la forta competència amb l'envaïment del mercat per altres greixos vegetals en forma d'olis, han estat les causes més importants de la seva crisi. La resta de sectors són quantitativament poc importants. Entre els sectors amb empenta trobem l'avellaner i el presseguer, mentre que els cereals, que fins el principi dels vuitanta havien experimentat una tendència positiva, a hores d'ara són marcadament regressius, seguint la tendència habitual a les comarques veïnes.

Quant a la tinença de la terra, pel conjunt d'explotacions de la Terra Alta, predomina la petita explotació, conreada en un 93,7% de forma directa pels seus propietaris. L'arrendament i sobretot la parceria és molt poc significativa. La Terra Alta pateix

com gairebé totes les comarques agràries de Catalunya, un envelliment progressiu dels propietaris de les terres, els quals són alhora refractaris a incrementar les superfícies o bé a comprar noves terres. Això fa que el futur no es presenti gaire positiu si no s'aconsegueix estimular la vida econòmica de la pagesia a la comarca. Pel que fa a la mecanització de les terres, la comarca disposava el 1989 d'un total de 1662 tractors, 708 motocultors, 9 segadores i batedores de cereals i 6 recollidores empaquetadores. Els conreus dominants (ametller i vinya) es poden trobar arreu de la comarca.

Pel que fa a la ramaderia, al conjunt de la comarca resulta un bon complement per l'agricultura, principal activitat de la població, però en cap dels municipis no supera la seva importància. Com s'ha esmentat anteriorment, antigament aquesta era terra de pas pels ramats de la transhumància. Avui la ramaderia ovina i el cabrum són força ben representats a la comarca i tendeixen a augmentar. Dominen els ramats de dimensió mitjana (50 a 300 caps) i se situen sobretot a les zones properes a la muntanya. La major riquesa ramadera de la comarca és, però, l'aviram, que constava d'un milió de caps el 1989. El porcí és l'activitat que està tenint un considerable increment els darrers anys (el 1996 disposava d'una total de 41601 caps). L'activitat més corrent d'aquestes granges és l'engreix. La cunicultura ha anat evolucionant al llarg del temps, des d'una cria familiar i a petita escala fins a una cria industrial (el 1989 disposaven de 6083 conilles mares). Per que fa al boví, mai ha estat gaire significatiu però darrerament ha tingut una clara tendència al creixement; tractant-se però d'una activitat molt localitzada i dedicada fonamentalment a criar vedells per al consum.

2.2. Indústria

Baix Ebre

L'origen de les empreses del Baix Ebre és marcadament de caràcter local, encara que els últims anys s'hi han instal·lat empreses d'àmbit nacional i de capital forà. Les branques que representen un cert grau d'especialització a la comarca són sobretot les relacionades directament amb el sector primari, el qual no solament és predominant dins l'estructura productiva sinó que determina l'estructuració de l'activitat industrial. El segon subsector en importància és el de la fusta i els mobles. Altres branques que presenten un mínim grau d'especialització són el grup de l'electricitat i l'aigua, i el de la ceràmica i el vidre. Per branques d'activitat, el major nombre d'empreses correspon al sectors del metall, l'alimentació i la fusta. El subsector de la construcció és el que ha tingut un increment més important dins el món de la població activa.

Montsià

La possibilitat d'industrialitzar la comarca del Montsià a partir de les seves produccions agràries i ramaderes, amb un major impuls per la posada en cultiu del delta de l'Ebre durant el darrer terç del segle XIX i el primer del XX, no ha esdevingut una realitat fins a una època recent. Les causes que retardaren i impediren el desenvolupament industrial al Montsià foren la pròpia manca de tradició, el deficient subministrament elèctric, la manca de mà d'obra especialitzada, la deficient infraestructura de les comunicacions i la inundabilitat de les potencials terres industrials abans de la regulació de l'Ebre.

Les activitats industrials i la construcció han experimentat un augment d'ocupació els darrers anys correlatiu al descens del sector primari. Les empreses industrials del

Montsià , 454 el 1996, són en la seva gran majoria petites empreses. Els sectors que tenien establiments amb més de 50 treballadors eren la fusta, el paper, la química i l'argila, el vidre i la ceràmica. Actualment, el sector de la construcció està format per petites empreses que assumeixen la doble condició de promotors i de constructors. L'activitat constructiva s'ha traduït en 1611 habitatges nous acabats entre 1993 i 1997, els quals s'han construït a Sant Carles de la Ràpita i Amposta principalment. Aquesta concentració edificadora es relaciona amb el desenvolupament de les construccions turístiques i residencials del sector costaner. El 1996 es crearen 18 indústries noves i 78 nous llocs de treball. Paral·lelament a aquestes iniciatives es dóna un total de 9 ampliacions que consolidaren 48 nous llocs de treball.

Hi ha cinc municipis amb una dinàmica establerta envers la consolidació del sector industrial. La resta de la base industrial del municipi d'Alcanar depèn del sector primari i destaca l'empresa Ciments de Mar. El municipi de la Sénia té una estructura industrial pràcticament monosectorial que gira a l'entorn de la fusta, especialment el moble. A Santa Bàrbara l'estructura industrial està controlada per un conjunt de tres empreses forànies dedicades a la fabricació de botons. Ulldecona també ha desenvolupat un subsector d'origen local basat en la fabricació de mobles de fusta. Finalment, Amposta s'ha desenvolupat estretament lligada amb l'expansió de l'agricultura del delta i amb la concentració en el seu terme de les activitats de manipulació i comercialització dels productes agraris. El procés d'industrialització de la ciutat s'ha basat principalment en el sector primari. D'altra banda, la proximitat del Polígon del Baix Ebre, situat al terme de Tortosa, impedeix la implantació d'altres indústries d'origen forani.

Ribera d'Ebre

La presència d'un procés industrialitzador força lent però en augment progressiu, només accelerat provisionalment per la construcció i posada en funcionament de la central nuclear d'Ascó; la pervivència d'una estructura agrària, el predomini de l'empresa petita i la presència de diverses indústries de tipus tradicional són els trets distintius de la comarca.

Quant al sector alimentari, la producció agrícola es transforma i comercialitza principalment a partir de les diverses cooperatives agràries, la major part associades als FARE (Fruticultors Associats de la Ribera d'Ebre). Pel que fa al sector químic, és el que concentra més població i té les empreses més grans de la Ribera d'Ebre. Destaca per damunt de totes Erkimia. L'altra empresa important del sector és Vilaseca, productora d'anilines situada a Móra la Nova. Quant al sector de l'energia i l'electricitat, tres són les principals empreses proveïdores d'energia elèctrica: la central nuclear d'Ascó i les centrals elèctriques de Riba-roja i Flix. La construcció de les centrals nuclears d'Ascó fou un incentiu important per a l'economia de la població des de la meitat dels anys setanta i fins a la meitat dels vuitanta. Quant al sector tèxtil, són petits tallers de confecció, tret d'algunes grans empreses com Morapiel a Mora d'Ebre així com l'empresa Tipel. Pel que fa referència a altres activitats industrials, a la Ribera d'Ebre perviuen algunes activitats d'origen clarament artesanal. Aquest és el cas de la indústria de taüts a Móra d'Ebre. També a Tivissa s'ha industrialitzat força el treball de la fusta mentre que alguns terrissaires de Miravet treballen també per a l'exportació. Una altra activitat industrial rellevant és l'estació ferroviària de Móra la Nova que ha comportat un creixement important del poble.

De cara al futur, la principal preocupació a escala comarcal és la d'augmentar la instal·lació industrial fugint de l'especialització i potenciant la diversificació econòmica. Així, com a darrers elements d'activació econòmica en el camp industrial, s'intenta atreure noves empreses a la comarca mitjançant l'habilitació de polígons industrials, principalment a Móra d'Ebre, Móra la Nova i Flix.

La manca d'una capitalitat que concentri la major part de les activitats industrials fa que aquesta es trobi repartida en diversos centres, que coincideixen amb els municipis més poblats de la comarca, principalment Flix i Móra d'Ebre.

Terra Alta

Hi ha diversos factors que no afavoreixen la instal·lació de noves indústries, entre els quals cal destacar l'allunyament dels mercats potencials, la manca de recursos naturals que afavoreixin l'aparició d'activitats industrials que se'n derivin i també la no adequació de les vies de comunicació principals. La Terra Alta tampoc és una comarca que canalitzi les seves inversions cap a la indústria. Cal dir, però, que tot i que la implantació actual de la indústria és molt minsa i està bàsicament dirigida envers l'agricultura, les empreses més grans existents són generalment força sanejades i amb mercats ben establerts. La major implantació industrial es localitza a la capital comarcal. Gandesa és qui aplega la major part dels actius industrials. Per sectors, el que agrupa una major quantitat de població activa és el textil. Hi ha quatre tipus de producció tèxtil: la confecció domèstica, els tallers de confecció, les cooperatives tèxtils i les indústries pròpiament dites. Aquest sector és el que registra un percentatge més elevat d'ocupació de la dona. D'altra banda, en molts casos difícils de quantificar, el treball a la indústria tèxtil es realitza a temps parcial i serveix únicament per a complementar les feines del camp. Les activitats agrícoles no són

una font d'ingresos important, tot i que tendeixen a augmentar. El segon sector, quant a volum de població ocupada és el del metall, encara que es tracta d'un sector molt lligat a les necessitats del camp i sense una dinàmica pròpia. El sector alimentari, tot i tractar-se d'una comarca agrícola, és molt poc desenvolupat i només ocupa el tercer lloc en el còmput total de treballadors ocupats a la Terra Alta. Això lliga amb el que s'ha dit en l'apartat d'agricultura sobre la manca d'una estructura coherent en el sector primari. La major part de la producció es vehicula mitjançant les cooperatives. El sector paperer es concentra gairebé en la seva totalitat a Gandesa. El sector de la construcció va tenir una gran empenta al final dels anys setanta i principi dels vuitanta, quan es va començar a posar en funcionament la Central Nuclear d'Ascó.

Pel que fa a la situació del comerç, l'any 1996 hi havia un total de 470 establiments. Cal destacar que l'increment de les llicències comercials que s'ha produït en els darrers 30 anys va molt lligat a l'increment de les activitats generades per la central nuclear d'Ascó i, en general, per l'augment dels nivells industrials de la comarca. En general el comerç es caracteritza pel seu abast local i comarcal, ja que no es tracta d'una activitat abocada cap a l'exterior. Això fa palès el domini del petit establiment. Entre els detallistes el principal sector és el de l'alimentació seguit del tèxtil.

Hi ha delimitades dues àrees comercials, que corresponen als dos municipis que són també caps industrials (Móra d'Ebre i Flix). Les entitats bancàries presents a la comarca eren 31 el 1996, de les quals 9 eren sucursals de bancs i 22 ho eren de caixes d'estalvi.

2.3. Serveis

Baix Ebre

Quant al comerç, el principal centre comercial de la comarca és la ciutat de Tortosa. Tots els municipis fan les seves compres quotidianes al seu mateix nucli, però les que podríem considerar com a més especialitzades les fan a Tortosa. El nombre de llicències comercials de detallistes al Baix Ebre era de 1364 l'any 1996.

Pel que fa referència al nombre d'establiments bancaris a la comarca, el 1996 era de 79, 30 oficines bancàries i 49 oficines de caixes d'estalvi. El fet més remarcable de la distribució municipal d'aquestes entitats és el nombre de bancs instal·lats en els municipis de Roquetes i l'Ametlla de Mar, el primer a conseqüència del seu nivell poblacional i el segon mercès al dinamisme de la seva economia i a l'arrelament del turisme.

El sector del turisme destaca als nuclis situats al litoral de la comarca (Deltebre, l'Ametlla de Mar i l'Ampolla) que ofereixen uns atractius de vacances i esbarjo, i també a la capital Tortosa. És molt important l'oferta de campings que amb 7 emplaçats a la comarca (a més d'una zona d'acampada annexa a una casa rural), dóna un total de 3857 places. Els 7 campings de la comarca es concentren en els municipis litorals de l'Ametlla de Mar, l'Ampolla i Deltebre. Cal destacar dins l'oferta turística, l'Alberg de Joventut de Deltebre on el hi 1996 pernoctaren 15788 alberguistes. Un tercer tipus d'allotjament el constitueixen els apartaments, que superen en capacitat les 35000 places i que plantegen el problema de la desocupació al llarg de l'any i la falta d'aprofitament de les seves instal·lacions.

Aquesta oferta, que comporta una població de vacances o estiuieg superior a la de la comarca, atreu no només forasters sinó també gent de la mateixa comarca,

sobretot de Tortosa i dels municipis que l'envolten per l'interior vers el litoral, especialment el sector de l'Ampolla.

Quant a la xarxa viària, la comarca del Baix Ebre està condicionada pel relleu majoritàriament muntanyós que formen els Ports de Beseit, al marge dret de l'Ebre i les serres de Cardó i del Boix a l'esquerra. La comarca té dos eixos que la vertebrèn: l'autopista del mediterrani i la carretera nacional 340. Quant als transports públics, hi ha dues companyies de viatges que comuniquen la comarca amb autobús. El traçat de la línia de ferrocarril del corredor mediterrani es caracteritza a la comarca del Baix Ebre pel seu traçat més proper a la costa, la qual cosa provoca notables problemes a les poblacions de l'Ampolla, l'Ametlla de Mar i l'Aldea. Aquest ferrocarril es desvia cap a l'interior a l'alçada del poble de l'Aldea en direcció a Tortosa, per arribar a aquesta ciutat i travessar l'Ebre cap Ulldecona. La importància del ferrocarril al Baix Ebre es troba no tant en la seva comunicació amb Tarragona, sinó, i sobretot, en la seva relació amb Barcelona, que se situa a dues hores en automòbil particular i tres hores en transport públic.

Montsià

Malgrat la manca de grans àrees urbanes, pel que fa al comerç el Montsià té una certa vitalitat per la seva situació viària de gran influència i per la incidència del turisme a la costa. Les àrees comercials no corresponen estrictament a la comarca, ja que mentre Santa Bàrbara i la Galera estan dins l'àrea d'influència de Tortosa, la xarxa comercial de la Sénia atreu gent del Baix Maestrat. Dels 4536 establiments comercials l'any 1996, 1506 corresponien a Amposta i 871 a Sant Carles de la Ràpita. En un segon terme se situen Alcanar -548-, Ulldecona -454-, la Sénia -443- i Santa Bàrbara -242-. Pel que fa referència als establiments financers, s'han reduït

respecte als primers anys de la dècada dels noranta on tenia un total de 77 oficines. El 1996 la comarca disposava de 25 oficines d'entitats bancàries i 38 de caixes d'estalvi.

El sector dels serveis comunals i personals és el que ocupa un major nombre de treballadors del sector terciari. El turisme no ha estat una activitat fonamental en l'estructura econòmica de la comarca, malgrat la tendència al creixement afavorida per la seva privilegiada situació. Aquesta activitat se situa en els termes costaners. Alcanar concentra la major part de l'oferta de places de camping de la comarca, un total de 2618. Les places hoteleres a la comarca són 1909 (any 1997), les quals es troben principalment a Sant Carles de la Ràpita, el barri de les Cases d'Alcanar i Amposta. Quant als restaurants, se'n censaren 121 l'any 1997, situats principalment a Sant Carles de la Ràpita, Alcanar, Amposta i la Sénia. Des dels darrers anys i especialment des de la formació del Parc Natural del Delta de l'Ebre, s'ha incrementat moltíssim el nombre de persones que visiten la comarca. També és cada vegada més evident una certa presència del turisme interior, sobretot a la zona dels Ports.

Pel que fa a les comunicacions, la situació perifèrica de la comarca del Montsià, a l'extrem sud del Principat, és compensada en una bona part per l'orientació de la important xarxa viària que uneix Barcelona amb València. La carretera és el primer eix intern comarcal entre les poblacions d'Amposta, Sant Carles de la Ràpita i Alcanar. Una menor intensitat d'intercanvis es produeix en les carreteres que, per la banda interna de la serra de Montsià, comuniquen els municipis interiors i Amposta. La comarca no disposa d'un bon servei ferroviari ja que l'estació de l'Aldea, que actua com a centre de les comunicacions per ferrocarril al Montsià, es troba situada al Baix Ebre i la d'Ulldecona no té dinamisme.

Ribera d'Ebre

El creixement notable experimentat a partir de 1973 dels sectors de la construcció i els serveis arran de la construcció de la central nuclear d'Ascó, produeix l'arribada d'una allau migratòria i l'augment del nivell de vida de la població. Són, doncs, anys de fort creixement del sector terciari, concentrat específicament als municipis de Móra d'Ebre i Flix.

Pel que fa al turisme, és un sector poc desenvolupat a la comarca. La majoria de turistes són fonamentalment gent nascuda a la comarca que hi retorna per passar les vacances, raó per la qual el que més domina és la segona residència.

Pel que fa referència a les comunicacions, el transport fluvial –que havia estat molt important fins al principi de segle- ara és inexistent. La situació interior de la comarca fa que es trobi allunyada gairebé una hora de la xarxa general d'autopistes. D'altra banda, el relleu de la zona comporta un traçat viari tortuós i difícil, que representa un inconvenient seriós per a una xarxa de transports que afavoreixi l'establiment industrial a la comarca. Les línies ferroviàries són especialment importants ja que travessen la comarca i la comuniquen amb les ciutats de Tarragona, Barcelona i la resta de l'Estat, amb tren diaris que tenen parada a Móra la Nova, Ascó, Flix i Ribarroja. Les comunicacions per carretera (autobús) tenen els seus centres neuràlgics a les dues Móra. Les línies més abundants són les que uneixen la Ribera d'Ebre amb les comarques veïnes.

Quant als serveis, el manteniment i la millora dels serveis municipals en determinats punts i municipis força deficitaris, s'emporta bona part dels pressupostos anuals de l'ajuntament, cosa que impedeix dedicar-se a activitats més productives econòmicament i, de retruc, frena la progressiva millora de les condicions econòmiques de la població. El proveïment d'aigües és el que planteja més

problemes a la zona, ja que els cursos fluvials solen ser intermitents, manquen embassaments i el pas de l'Ebre per la comarca és massa marginal. Això vol dir que cal recórrer a una gran varietat de sistemes els més habituals dels quals solen ser els pous, les mines, les fonts, els ullals i els rius.

Terra Alta

Pel que fa al turisme, l'estructura turística a la Terra Alta és fins ara reduïda als nivells més bàsics, tot i tenir potencialment unes bones possibilitats de desenvolupament. Hi ha fonamentalment dos tipus de visitants a la comarca: els que se senten atrets per l'incipient turisme rural i cultural i els que tenen algun vincle familiar amb la comarca.

Quant a les comunicacions, aquestes són molt deficientes a la Terra Alta i també tortuoses a causa dels accidents geogràfics i de la poca inversió pública. La comarca no té servei de ferrocarril. Només la línia de Barcelona a Saragossa per Móra la Nova toca al límit comarcal per la Pobla de Massaluca i Nonasp. Aquesta manca d'infraestructura ferroviària s'ha esmenat amb la creació d'una xarxa de transports per carretera.

La Terra Alta, en relació al comerç, no resulta un centre gaire actiu i les seves àrees comercials es troben disperses, tendint Gandesa a assolir un paper com a centre. Malgrat tot, la capital comarcal no té prou poder d'atracció sobre les poblacions més allunyades de la comarca, ateses les seves dificultats d'infraestructura, de comercialització i de comunicació. L'escassa incidència del comerç resultat evident si es mira les llicències comercials existents a la comarca el 1996, any en què es van registrar 246 llicències per a detallistes, amb un predomini aclaparador del sector alimentari, amb 110 llicències. Ja molt enrere figuren el sector químic i el tèxtil amb

22 i 21 llicències respectivament. Pel que fa al comerç al major, la situació és força diferent. Hi ha molt menys comerços i la major part dedicats a l'alimentació, qüestió que és en clara connexió amb l'agricultura i especialment amb la producció vitivinícola. L'artesania o el sector de la fusta i les arts gràfiques són els següents en importància.

Pel que fa a l'activitat financera, sempre molt lligada a l'activitat comercial, els índexs d'implantació de bancs i caixes són molt baixos. En xifres relatives, però, l'índex d'oficines per cada 1000 habitants és de 1,7 (la mitjana de Catalunya és d'1,1). Hi ha un total de 21 institucions financeres, de les quals 16 són caixes i 5 són bancs.

3. POBLACIÓ I MERCAT LABORAL

3.1. Estructura de la població

La comarca del Baix Ebre l'any 1996 tenia 65.879 habitants. La capital de la comarca és Tortosa amb 30.088 habitants.

L'evolució de la població de la comarca, des del primer cens modern fins l'actualitat, és a dir, el període que cobreix l'etapa demogràfica contemporània, la població del Baix Ebre ha passat de 40946 habitants el 1857 als 65879 de 1996. Aquest augment es produí en diferents etapes de la seva línia evolutiva: a) 1857-1897, augment moderat de la població; b) 1897-1940, etapa més dinàmica però que finalitzà amb la crisi bèl·lica de la guerra civil; c) 1940-1950, període de postguerra amb un manteniment dels nivells de població; i d) 1955 fins l'actualitat, on es produeix una minva continuada de la població.

La piràmide de població corresponent a la comarca del Baix Ebre manté trets característics d'una comarca agrícola. Hi ha hagut una tendència a l'envelliment per sobre de la mitjana catalana. El 1970 el grup d'edats joves representava el 22,6% de la població censada, mentre que el nombre de persones de més de 65 anys estava per sobre de la mitjana catalana amb el 13,8%. El 1981 es destaca l'augment progressiu del grup de gent gran que es donà al llarg de la dècada. En aquest any les persones de més de 65 anys representaven el 15% de la població de la comarca. La perllongació de l'esperança de vida ha fet augmentar el nombre de gent gran, especialment a les localitats de l'interior del Baix Ebre. El grup de persones de menys de 14 anys significa el 21,7%. La tendència es confirmà el 1991 amb una

reducció de la base de la piràmide i sobretot en la franja d'edat dels 14 als 55 anys amb una població marcadament per sota de la mitjana catalana.

Població jove Baix Ebre.1996

Municipis	De 15 a 29 anys	Total	% Població jove
Aldea, l'	794	3563	22,28
Alcover	183	794	23,05
Alfara de Carles	67	383	17,49
Ametlla de Mar, l'	988	4341	22,76
Ampolla, l'	330	1667	19,80
Benifallet	134	896	14,95
Camarles	645	2953	21,84
Deltebre	2389	10157	23,52
Paüls	123	651	18,89
Perelló, el	450	2152	20,91
Roquetes	1391	6057	22,96
Tivenys	198	961	20,60
Tortosa	6489	30088	21,57
Xerta	218	1216	17,93
Baix Ebre	14339	65879	22,76
Catalunya	1454489	6090040	23,88

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

La ciutat de Tortosa ha anat perdent població per les diferents segregacions que ha patit el seu terme municipal. Els municipis petits amb pocs habitants i la minsa dinàmica demogràfica impliquen canvis importants en la seva taxa de creixement. L'evolució de la població comarcal és de recuperació dels nivells de l'any 1975, en allò que podríem entendre com una tendència cap a l'estancament de la població. L'estructura demogràfica de la comarca és definida per la pèrdua progressiva de població (a causa de l'emigració) i per la baixa natalitat acompanyada d'una mortalitat elevada.

La comarca del Montsià l'any 1996 tenia 54765 habitants. La capital de la comarca és Amposta amb 15900 habitants. El cens de 1857 donava 24946 habitants per al total de la comarca. L'any 1986, amb 54027 habitants, aquesta xifra s'havia doblat, mantenint-se un nivell estacionari fins l'actualitat. L'augment de la població és produeix en 5 etapes: a) 1857-1877, augment significatiu de la població; b) 1877-1897, caracteritzada per l'estancament; c) 1897-1920, es dona el creixement més intens de la història recent de la comarca; d) 1920-1940; és una etapa d'estancament, amb pèrdues absolutes i relatives de població; i e) 1940 fins el 1991, es produeix una fase de creixement que es frenarà en els anys noranta amb un estancament de la població.

Població jove Montsià.1996

Municipis	De 15 a 29 anys	Total	% Població jove
Alcanar	1661	7727	21,50
Amposta	3789	15900	23,83
Freginals	56	341	16,42
Galera, la	133	748	17,78
Godall	125	751	16,64
Mas de Barberans	119	726	16,39
Masdenverge	172	912	18,86
Sant Carles de la Ràpita	2475	10828	22,86
Sant Jaume d'Enveja	785	3352	23,42
Santa Bàrbara	665	3283	20,25
Sénia, la	1152	5045	22,83
Ulldecona	1116	5152	21,66
Montsià	12248	54765	22,36

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

La comarca de la Ribera d'Ebre l'any 1996 tenia 22442 habitants. La capital de la comarca és Móra d'Ebre amb 4880 habitants. Fruit del creixement que experimenta

durant el segle XIX, el cens de 1857 donava 26673 habitants, un nivell més alt que el darrer cens. Durant el segle XX es poden diferenciar diverses etapes en l'evolució de la població. Els primers vint anys del segle són de creixement, que dóna pas del 1920 al 1940 a una forta davallada, accentuada per la guerra civil (1936-39). De 1940 al 1960 es produeix una altra etapa de creixement que va aturar-se el 1965 quan molta gent jove va començar a marxar cap a les ciutats. La davallada es va deturar només durant el període de construcció de la central nuclear d'Ascó.

Població jove Ribera d'Ebre.1996

Municipis	De 15 a 29 anys	Total	% Població jove
Ascó	349	1714	20,36
Benissanet	200	1020	19,61
Flix	913	4372	20,88
Garcia	96	551	17,42
Ginestar	141	835	16,89
Miravet	148	810	18,27
Móra d'Ebre	1012	4880	20,73
Móra la Nova	519	2683	19,34
Palma d'Ebre, la	64	421	15,20
Rasquera	141	865	16,30
Riba-roja d'Ebre	284	1472	19,29
Tivissa	332	1726	19,23
Torre de l'Espanyol, la	112	649	17,26
Vinebre	82	444	18,47
Ribera d'Ebre	4393	22442	19,57

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Un cop acabada la central nuclear d'Ascó va tornar a començar el decreixement de la població de forma continuada fins l'actualitat. La piràmide d'edats mostra per la seva base un gran queixal en les edats joves (15-29 anys) així com un envelliment notable de la població.

La comarca de la Terra Alta l'any 1996 tenia 12585 habitants. La capital de la comarca és Gandesa amb 2668 habitants. A partir mitjan segle XIX hi ha un ritme d'ascens fins el 1920 i un estacament i una notable davallada fins l'actualitat. Així, el 1857 hi havia 25621 habitants que augmenten fins a 31334 l'any 1920. La Guerra Civil (1936-39) marca l'inici de la davallada, de la qual la població gairebé mai tornarà a refer-se, amb una baixada que va de 28586 habitants de l'any 1936 fins els 12585 de l'actualitat.

Població jove Terra Alta.1996

Municipis	De 15 a 29 anys	Total	% Població jove
Arnes	74	535	13,83
Batea	391	1985	19,7
Bot	154	858	18
Caseres	45	333	15,51
Corbera d'Ebre	186	1064	17,48
Fatarella, la	209	1301	16,06
Gandesa	489	2668	18,33
Horta de Sant Joan	230	1272	18,08
Pinell de Brai, el	218	1125	19,38
Pobla de Massaluca, la	70	445	15,73
Prat de Comte	30	202	14,85
Vilalba dels Arcs	129	796	16,21
Terra Alta	2225	12584	17,68

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Les causes del despoblament són: la manca de bones comunicacions, la falta d'una indústria, l'abandonament del camp o la menor necessitat de braços a causa de la mecanització. A tot això, cal afegir la manca de perspectives i serveis per al jovent.

La població de la Terra Alta és la més envellida després de la Ribera d'Ebre. En general, les Terres de l'Ebre estan més envellides i tenen menys joves que la mitjana de Catalunya.

Mobilitat obligada. 1991

Desplaçaments residència-treball. Comarques i àmbit territorial

	Dins de la comarca	A altres comarques	Fora de Catalunya	Des d'altres comarques	Saldo
Baix Ebre	20232	2122	181	1916	-387
Montsià	16649	2027	356	1135	-1248
Ribera d'Ebre	6555	930	67	914	-83
Terra Alta	3821	631	42	101	-572
Terres de l'Ebre	47257	5710	646	4066	-2290

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Pel que fa a la mobilitat obligada, Baix Ebre, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta són comarques més emissores que receptores, ja que totes les comarques de les Terres de l'Ebre tenen un saldo negatiu (es desplaça més gent fora de la comarca que no pas en reben).

3.2. Joves i món laboral

La població activa –nombre de persones de 16 anys i més que tenen ocupació o estan disponibles i fan gestions per incorporar-se al mercat de treball- dels grups d'edat de 16 a 29 anys en el conjunt de les Terres de l'Ebre és de 18550 persones, que representen el 30,12% de la població activa total, sent la mitjana de Catalunya de 30,73%.

Població jove activa.1996 Per grups d'edat. Comarques i àmbit territorial.

	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys	Total població jove
Baix Ebre	1142	3112	3878	8432
Montsià	966	2775	3253	6994
Ribera d'Ebre	245	769	1128	2142
Terra Alta	153	495	634	982
Terres de l'Ebre	2506	7151	8893	18550
Catalunya	97811	325069	416591	839471

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Pel que fa referència a la taxa d'activitat -relació existent entre la població activa i la població de 16 anys i més-, a les Terres de l'Ebre estan per sobre de la mitjana (excepte en el grups d'edat de 25 a 29 anys).

La taxa d'activitat mitjana de les Terres de l'Ebre és de 25,8 pel grup d'edat entre 16 i 19 anys, de 63,7 pel grup de 20 i 24 anys i de 86,1 pel de 25 a 29 anys. Excepte en el primer grup d'edats, que la mitjana està per sobre de la de Catalunya, la resta de grups estant per sota de la mitjana especialment el de 25 a 29 anys amb una diferència percentual de 4,5 punts.

Taxa d'activitat.1996
Per grups d'edat joves. Comarques i àmbit territorial.

	De 16 a 19 anys	De 20 a 24 anys	De 25 a 29 anys
Baix Ebre	29,0	64,0	83,2
Montsià	29,6	67,4	80,0
Ribera d'Ebre	18,5	55,8	79,7
Terra Alta	24,5	69,5	84,6
Terres de l'Ebre	27,4	64,6	81,6
Catalunya	25,8	63,7	86,1

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

La població activa es divideix entre les persones que estan ocupades i les desocupades. La població ocupada és el nombre de persones de 16 anys i més que han treballat en una ocupació de forma remunerada, com a mínim una hora durant la setmana de referència per compte propi o d'altri, incloent-hi les persones temporalment absents que esperaven la seva incorporació. La població ocupada a les Terres de l'Ebre el 1996 era de 52175 persones.

Taxa d'ocupació de la població jove.1993-1997
De 16 a 24 anys. Per sexes. Mitjanes anuals.

	Homes	Dones	Tant per cent Catalunya
1993	35,2	31,4	33,3
1994	33,5	29,9	31,8
1995	36,0	30,2	33,3
1996	34,4	30,6	32,6
1997	38,3	30,8	34,8

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

La taxa d'ocupació és la relació entre la població ocupada i la població de 16 anys i més. Respecte als grups de població jove, les dades són referides només al grup d'edat comprès entre 16 i 24 anys ja que el grup de 25 a 29 està inclòs en un gran grup d'edat que abarca dels 25 als 54 anys. La taxa d'activitat a nivell català és superior en els homes que en les dones. La diferència percentual l'any 1993 entre homes i dones era de 3,8 punts, augmentant fins a 7,5 el 1997.

Atur registrat.1997
Per grups d'edat joves. Comarques i àmbit territorial.

	De		De		Total	
	16 a 19 anys		20 a 24 anys			
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Baix Ebre	71	58	143	199	1409	1185
Montsià	34	39	60	111	668	705
Ribera d'Ebre	22	17	69	74	735	462
Terra Alta						
Terres de l'Ebre	127	114	272	384	2812	2352
Catalunya	5520	6643	12068	17916	109044	131725

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

L'atur registrat és el conjunt de persones de 16 anys i més sense ocupació que, en un mes concret, tenen demandes d'ocupació pendents de satisfer l'últim dia del mes a les oficines d'ocupació de l'INEM, llevat de col·lectius concrets. Així, l'atur registrat dels joves de les Terres de l'Ebre era de 5164 persones l'any 1997 (2812 homes i 2352 dones), que representen el 2,14% del conjunt de Catalunya.

Pel que fa a l'atur estimat, les mitjanes anuals ens mostren una reducció significativa del nombre d'aturats joves (de 16 a 24 anys), durant el període 1993-1997, sobretot a partir de l'any 1995.

Atur estimat.1993-1997
Per grups d'edat. Mitjanes anuals.

Milers de persones

	1993	1994	1995	1996	1997
De 16 a 19 anys	71,1	71,2	63,3	56,6	55,5
De 20 a 24 anys	118,5	125,7	121,4	116,4	94,3
De 25 a 54 anys	269,4	323,5	311,6	302,4	279,5
De 55 i més	35,5	32,1	31,4	29,1	30,4
Total	494,4	552,4	527	504,5	459,8

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Quant a la Taxa d'atur estimat, en el grup de 16 a 19 anys s'observa una diferència entre homes i dones cada cop més clara, sobretot a partir de 1994. Al grup de 20 a 24 anys les taxes s'han reduït molt, per la incorporació al mercat de treball dels joves un cop han finalitzat els estudis. A partir de 1994 hi ha una reducció forta de la taxa en els homes, accentuant més encara la seva diferència positiva respecte al grup de dones.

Taxa d'atur estimat.1993-1997
De 16 a 24 anys. Per sexes. Mitjanes anuals.

Tant per cent

	Homes	Dones	Catalunya
De 16 a 19 anys			
1993	48,3	49,7	48,9
1994	47,3	58,4	52,3
1995	44,7	57,3	50,5
1996	44,9	58,7	51,0
1997	44,7	56,1	49,5
De 20 a 24 anys			
1993	31,5	36,1	33,9
1994	35,2	37,9	36,5
1995	28,5	38,1	33,1
1996	30,0	35,6	32,8
1997	23,1	32,6	27,5

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Pel que fa a la renda familiar disponible -macromagnitud que mesura els ingressos de què disposen els residents d'un territori per destinar-los al consum o a l'estalvi-, la Terra Alta, juntament amb la comarca del Priorat són les que parteixen, l'any 1991, d'un valor més baix, 78 i 77 respectivament. En les darreres dades disponibles de l'any 1995, la renda bruta familiar disponible segueix estan molt per sota de la mitjana catalana amb un 82 el Priorat i un 85 la Terra Alta.

**Renda bruta familiar disponible per habitant de 16 anys i més. 1991-95.
En pessetes corrents. Comarques i àmbit territorial.**

	1991	1992	1993	1994	1995
Baix Ebre	1320,0	1394,3	1505,9	1566,0	1697,8
Montsià	1264,1	1351,5	1471,3	1542,2	1676,7
Ribera d'Ebre	1286,0	1353,2	1466,8	1501,0	1629,4
Terra Alta	1114,6	1201,7	1310,9	1364,1	1476,7
Terres de l'Ebre	1277,7	1356,7	1471,4	1531,0	1661,7
Catalunya	1427,8	1500,1	1589,9	1624,2	1743,8

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Les Terres de l'Ebre en el seu conjunt són l'àmbit territorial amb un índex de renda bruta familiar disponible més baix – però que es pot considerar un nivell mitjà per franja baixa- (un 95), davant del 113 – nivell mitjà alt- del Gironès, comarca capdavantera. L'evolució de les Terres de l'Ebre ha tingut una progressió mínima però constant, restant en el seu conjunt com el nivell més baix de Catalunya

**Renda bruta familiar disponible per habitant de 16 anys i més. 1991-95.
Índex Catalunya = 100. Comarques i àmbit territorial**

	1991	1992	1993	1994	1995
Baix Ebre	92	93	95	96	97
Montsià	89	90	93	95	97
Ribera d'Ebre	90	90	92	92	93
Terra Alta	78	80	83	84	85
Terres de l'Ebre	90	90	93	94	95
Catalunya	100	100	100	100	100

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

4. ACTIVITATS TURÍSTIQUES I ALBERGS DE JOVENTUT

4.1. Els albergs de joventut en relació a l'activitat turística

L'alberguisme és un moviment d'àmbit internacional que ha evolucionat amb els anys. En un principi el que va caracteritzar l'alberguisme era la necessitat de servir als joves, de prestar-els-hi un servei. El fet que el públic receptor d'aquest servei sigui un públic jove comporta una adaptació constant als canvis que es produeixen relatius a aquest segment de població.

L'alberguisme és un moviment molt variat. A cada país on està implantat trobem diferents formes d'organització amb característiques específiques. En aquest sentit trobem associacions on els socis participen en la gestió diària, formes de franquiciat, formes amb interrelació amb el govern del país o dels municipis on és ubicat, etc. És a dir, avui dia hi ha moltes formes de gestió dels albergs juvenils arreu.

Actualment, hi ha uns quatre milions de socis, la majoria joves, que roden pel món amb el carnet d'alberguista. Dins la Federació Internacional d'Albergs hi ha 60 associacions membres i més de 4000 albergs juvenils repartits per tot el món. Això significa, conjuntament, que la xarxa d'albergs disposa d'una capacitat de 300000 llits, registrant-se l'any 1997 un total de 35 milions de pernoctacions.

Així, com a característica d'aquest moviment cal destacar la seva capacitat com a cadena d'allotjament, amb molt anys d'experiència i dirigida fonamentalment al turisme juvenil. A Catalunya el nombre de places als Albergs l'any 1997 era de 2992. A les Terres de l'Ebre hi ha dos albergs: un al Montsià (L'encanyissada) amb 50 places i l'altre al Baix Ebre (Mossèn Antoni Batlle) amb 120 places. Pel que fa les pernoctacions, l'any 1996 al Montsià hi ha haver-ni 2119 i al Baix Ebre 7803.

Durant els últims decennis, l'alberguisme s'ha adaptat als importants canvis que hi ha hagut al mercat amb la segmentació de la seva oferta. Avui dia hi ha associacions, albergs i instal·lacions dirigides a grups d'escolars; reserves de tipus individual o de famílies senceres. D'aquesta manera es cobreixen els ingredients bàsics de la demanda de turisme per a joves i per a estudiants.

L'adaptació realitzada al temps actuals ha fet modificar el concepte inicial dels albergs. Les grans habitacions col·lectives amb molts llits no s'adequaven a la demanda durant els anys vuitanta i noranta. L'adaptació ha fet que avui els albergs tinguin dormitoris per dues o quatre persones i fins i tot habitacions individuals. La diversificació de l'oferta ha col·locat els albergs en una posició competitiva en el mercat de turisme jove.

A Catalunya, històricament, els albergs de joventut tenien com a finalitat el fet d'oferir unes instal·lacions on els joves es podien aixoplugar així com fer-hi una estada, tant sigui individualment com en grup, utilitzades per dormir una o més nits, com a lloc de pas en el seu itinerari o bé com a marc d'una activitat. Els albergs també eren utilitzats per grups d'infants i per famílies.

L'any 1980 es van produir els traspessos de competències en matèria d'instal·lacions de joventut, fet que va permetre que Catalunya gaudís d'una xarxa pròpia d'albergs de joventut. Les quatre instal·lacions existents s'havien de rehabilitar, motiu pel qual es va endegar un projecte de cara a ampliar el nombre d'instal·lacions amb albergs de nova construcció prenent com a model els països europeus més avançats en la matèria. L'any 1983 es crea l'Institut Català de Serveis a la Joventut amb la finalitat de gestionar les instal·lacions juvenils de Catalunya, així com promocionar i realitzar activitats per els joves. D'aquesta forma, els albergs a Catalunya neixien amb la finalitat d'obtenir unes instal·lacions ben equipades

enmarcades en indrets d'interès turístic, afavorint estades tant d'allotjament com de realització d'activitats de descoberta de l'entorn geogràfic i cultural. Totes les activitats dutes a terme tenien com a referent l'educació del jovent sobre la base del respecte dels Drets Humans, els drets dels infants i els principis estatutaris i constitucionals. El criteri seguit alhora de realitzar activitats als albergs era el de no intervenir en l'organització d'aquestes, però si donar suport a les activitats que organitzaven els grups amb dues excepcions: el treball amb sectors socials desatesos o en aquelles activitats on la novetat o cost de les quals no podien ser assumits per les entitats organitzadores. Una característica d'aquest model que no es dóna a la resta d'Europa, són els albergs-residència, instal·lacions amb una doble funció: com albergs i com a residències d'estudiants.

La construcció d'aquesta xarxa d'albergs primava el fet d'instal·lar-los en zones d'interès turístic i no es plantejava el criteri d'obtenir una rendibilitat econòmica. Així doncs, els objectius bàsics eren l'assoliment d'un alt grau d'ocupació i d'un nivell alt de qualitat de les instal·lacions i dels serveis que s'oferien. En definitiva, es prioritza el fet de donar un servei de qualitat mirant d'aconseguir la seva màxima rendibilitat social, ja que l'alberg tenia una funció assistencial.

Des de 1980 fins al 1989 la xarxa va passar de 4 a 17 albergs, al mateix temps que l'ocupació creixia de forma progressiva. L'any 1980 unes 14200 persones van gaudir de les instal·lacions existents mentre que el 1989 aquesta xifra passa a ser de 116000. De les 124000 pernoctacions de l'any 1980 es va passar a les 337000 del 1989. Malgrat l'increment s'observa una estacionalitat de la demanda difícil de trencar: durant la setmana utilitzaven les instal·lacions únicament grups escolars, joves universitaris, etc. que són els qui poden accedir-hi.

A començaments dels anys 90 comença a variar el criteri mitjançant el qual els albergs només havien d'oferir allotjament de qualitat. Enfront de la demanda creixent per part del professorat de les escoles, es va passar a oferir, a més, programes d'activitats amb monitors propis. L'any 1993 s'elabora el document titulat "Els albergs de Catalunya del 2000, element per a un model", fruit del treball d'una comissió formada per directors i exdirectors de la xarxa d'albergs, on es recollí les propostes formulades els darrers anys. En aquesta línia, l'alberg passa a ser definit com una instal·lació d'educació no formal i d'animació sociocultural, on calia tenir en compte la dimensió nacional de Catalunya. Hi va haver un canvi en la concepció de l'ús dels albergs per part de les famílies. Es passa a considerar que l'estada d'una família en un alberg era una forma de fer conèixer als fills la realitat de l'alberguisme i de compartir educativament uns espais i uns equipaments.

Amb l'objectiu d'incrementar i potenciar els serveis de la Xarxa d'Albergs de Joventut de la Generalitat de Catalunya, així com de millorar-ne l'eficiència, es va crear l'empresa pública Turisme Juvenil de Catalunya, S.A.

Durant aquest període, la xarxa d'albergs es vincula més al moviment alberguista internacional i es manté una relació més estreta amb l'esmentat organisme. Cada cop més es tendeix a actuar com a centre d'informació sobre les diferents possibilitats lúdiques de l'entorn de l'alberg. En aquest sentit, partint del fet que el medi ambient és un valor de gran importància per als joves, s'afavoreixen activitats de descoberta i de respecte vers el medi ambient. Al mateix temps també es potencia l'excursionisme.

Pel que fa referència a l'ocupació, les dades de l'any 1997 amb 510000 pernотacions, ens indiquen que potser, amb la xarxa d'albergs actuals, ja s'ha tocat

sostre degut a l'estacionalitat de la demanda, amb l'excepció de l'alberg de Barcelona el qual està molt internacionalitzat.

Durant els darrers anys s'han endegat altres iniciatives com ara el "Tira't de cap...al cap de setmana", "Aprenent, fem país als albergs" i "L'estiu és teu". Pel que fa referència a l'iniciativa del "Tira't de Cap...al cap de setmana", un programa marcadament lúdic, amb la proposta de passar un cap de setmana d'una forma diferent i alternativa. El programa incideix en aspectes com el coneixement del país, la divulgació del respecte pel medi ambient, les pràctiques esportives poc conegudes, els esports d'aventura, etc. L'objectiu principal, doncs, se centra en la convivència d'un grup de joves provinents d'arreu del país, en un alberg de joventut al voltant d'un tema o d'una activitat monogràfica.

La iniciativa "Aprenent, fem país als albergs" organitza activitats durant el curs escolar. Va dirigida a les escoles amb l'objectiu que els joves estudiants de Catalunya, però també d'altres indrets, coneguin les diferents zones properes als albergs i el patrimoni històric, social i cultural que els envolta.

Quant a la iniciativa "L'estiu és teu", aquesta té lloc durant els mesos de vacances escolars. Va dirigits a joves de 9 a 16 anys i té com a objectiu donar un servei ludicopedagògic als joves del nostre país. A més d'aquestes iniciatives cal afegir el bloc d' "Idiomes a Catalunya. Aprendre convivint", les estades "Esports i lleure" així com les "Estades musicals:aprendre, fent música".

A nivell més global, si analitzem el model que podem anomenar turisme *fordià*, és a dir, aquell que es basa en la producció massiva de productes i serveis turístics que ha caracteritzat el desenvolupament turístic de Catalunya i de l'arc mediterrani globalment, veiem que les seves formes són clarament representatives d'una societat específicament industrial.

Segons aquest model, predominant en els darrers anys, es pot apreciar que els consumidors de turisme de masses actualment són molt homogenis, tenen poca experiència prèvia en matèria de viatges i tenen un poder adquisitiu recent, fruit de la implantació de la societat del benestar. Aquests i altres factors que defineixen el turisme de masses avui encara vigent, han tingut com a conseqüència directa el predomini d'un model turístic que ha mantingut com a elements característics la massificació i la comercialització de paquets rígids, és a dir, l'estandarització.

Amb aquest escenari no és difícil d'entendre que existeixi un divorci força evident entre els principals actors de la indústria turística: les grans empreses i els viatgers més joves (amb l'excepció de les empreses especialitzades en turisme juvenil). El turisme jove, en general, s'entén que globalment no encaixa gaire bé en el model de producció turística massiva que ha caracteritzat l'oferta turística, des d'un punt de vista receptiu els darrers anys.

4.2. Serveis turístics i d'allotjament per a joves en la perspectiva del segle XXI

El jove utilitza el turisme amb moltes finalitats diferents i cerca l'intercanvi cultural inherent a qualsevol viatge, ja sigui a l'interior del seu propi país o fora d'ell. És per això que cal revisar els productes existents i establir nous paràmetres per a la confecció dels nous productes, a fi d'adaptar-los als gustos i necessitats dels joves del segle XXI.

El turisme juvenil té un interès especial a Catalunya –zona eminentment turística-, no solament pel volum que representa actualment, sinó també, per les expectatives de futur que obre. Els turistes joves d'avui són també els turistes no tan joves de demà: el gust pel viatge, la descoberta d'altres indrets, d'altra gent i d'altres costums i pobles, és més sòlid i durador com més aviat s'adquireix.

Els corrents turístics més importants es produeixen a països desenvolupats com ara Catalunya, que s'engloba dins l'àrea de la mediterrània. L'aparició de parcs d'oci i temàtics, així com la multiplicació d'exposicions internacionals per tota la geografia europea marquen la tendència a l'augment de la població activa en el sector turístic, del qual els joves representen un percentatge important. El turisme juvenil es porta a terme fonamentalment a l'interior d'Europa, oferint als joves moltes possibilitats de gaudir-ne: viatges d'estudi per a diferents nivells acadèmics, importància creixent de les beques per a estudiants, desplaçaments massius de joves per donar suport a equips esportius –principalment de futbol- tant a dins del propi país com a fora, assistència a festivals de música clàssica, a macroconcerts de rock o d'altres estils, universitats d'estiu, realització del camí de Santiago, etc.

Les noves polítiques patrocinades per l'Europa comunitària fan especialment esment en la necessitat de potenciar poc a poc, però sense interrupció, el desenvolupament

econòmic i social de la riba sud de la Mediterrània: en el nostre cas, estimular el seu sector turístic via inversions i transmissió d'experiències.

La mobilitat juvenil és un fenomen relativament recent, limitat als països desenvolupats, que encara no és a l'abast de tothom i que ofereix moltes possibilitats en l'ordre formatiu i de desenvolupament personal, en l'ordre cultural i d'acostament als pobles i fins i tot econòmic. Un fenomen tan positiu és natural que des de les institucions i des de la societat civil sorgeixin les preguntes de com el podem desenvolupar i com poder salvar alguns problemes que obstaculitzen el seu creixement i que s'han anat detectant. Problemes com les barreres de tipus econòmic, la capacitat econòmica de la gent jove que haurà de gaudir d'aquesta mobilitat, problemes de barreres lingüístiques, culturals, polítiques i de mentalitat. Molts d'aquests obstacles es poden salvar amb una política de potenciació dels albergs.

Els avenços que s'han anat fent per limitar i eliminar aquestes barreres són: establir programes d'intercanvis, crear serveis i productes específics per al món juvenil, lluitant per un marc legal que faci més àgil la circulació de persones o elaborant metodologies educatives per a la correcta i adequada gestió dels intercanvis.

Hi ha molts motius que impulsen la gent jove a viatjar. Si els promotors de turisme juvenil saben què empeny els joves a viatjar, podran trobar quina és la millor manera de facilitar-los aquest objectiu. L'oci i el lleure, des d'anar a la platja o a la muntanya fins al turisme mediambiental o el turisme cultural- són un els eixos bàsics que mou la gent a sortir fora. Té el problema, però, que moltes vegades els turistes resten uns espectadors, uns participants externs del que és la realitat cultural i social del país que visitem. Per això, dins l'àmbit del turisme juvenil caldria prioritzar el turisme provinent del món associatiu, com a política de joventut, per tot el que pot comportar.

Els problemes que no permeten que la gent que té l'inquietud de viatjar pugui fer-ho són bàsicament, la manca d'informació i el finançament. Cada vegada hi ha més mitjans per arribar a la joventut: com són els diaris, la difusió a través de les persones que parlen de viatges, la xarxa internet, etc. Molts cops, però, aquestes eines fan que s'arribi a la mateixa gent des de diferents bandes. Pel que fa referència al tema del finançament, viatjar té dos factors que ho encareixen: el desplaçament i l'estada. Hi ha persones que han apuntat com una de les solucions més viables que hi pot haver és precisament l'alberguisme.

Viatjar està de moda, és un fenomen que va creixent, destacant-ne un valor afegit que és la necessitat d'un intercanvi cultural a la nostra zona. Al Sud de la Mediterrània, concretament a Tunísia, els albergs han posat en marxa un programa de formació per als seus quadres mitjançant l'intercanvi de grups i l'organització d'esdeveniments com estades lingüístiques i en família, el turisme cultural i una trobada anual de grups de tots els països de la Mediterrània.

La relació que manté el turisme jove amb les principals protagonistes de la indústria turística ha estat marcada històricament per la diferència de criteris i per un cert divorci entre els joves i les grans indústries del sector. Des de la indústria turística sempre s'han diferenciat dos aspectes claus: la realitat emisora d'un país i la realitat receptora.

Així, doncs, des de la perspectiva de la indústria turística, hi ha dos aspectes fonamentals per analitzar les característiques del turisme juvenil. Es percep el turisme juvenil a partir de dues característiques bàsiques: la comercial i la de tipus cultural. En primer lloc, des del punt de vista comercial, els joves que viatgen globalment es defineixen en contraposició a altres segments de mercat, per la limitació de despeses en els desplaçaments. En segon terme, pot definir-se aquest

col.lectiu amb una característica comuna molt important, i és que els joves, per definició, pràcticament no viatgen per descansar, sinó que en les vacances busquen entreteniment i diversió. Quan comparem, però, el seu comportament amb el d'altres segments, es nota que es mouen molt més per motivacions de tipus social, cultural, ecològic, etc. El turisme juvenil, en general i per definició és molt més actiu que la resta.

4.3. Noves professions vinculades al sector turístic a través dels albergs.

En analitzar les tendències del turisme juvenil –la mobilitat dels joves-, és inevitable referir-se als canvis que s'estan produint en la societat i que alguns autors qualifiquen d'autèntica revolució: aplicació de noves tecnologies en els sistemes de producció de fàbriques, les empreses i la concentració de capitals; la globalització de l'economia, etc. Tots aquests fenòmens aparentment independents, però clarament interrelacionats, estan tenint conseqüències directes en la societat. Les noves tecnologies milloren, evidentment, la producció, però també generen excedents de mà d'obra en la indústria i en el sector serveis.

Alguns sectors directament lligats al món de la informació, les telecomunicacions o la indústria globalment entesa com a oci i entreteniment, en la qual es troba el turisme, s'apunten com alternatives per aglutinar aquests excedents de mà d'obra que genera la indústria i que, de fet, els serveis tampoc tenen capacitat per assumir. El concepte que s'utilitza per parlar d'aquesta transformació en l'àmbit turístic és el de nova era del turisme net. En aquesta nova era el turista ja disposa, a diferència del tradicional turisme de masses, d'experiència, és molt més heterogeni, més imprevisible en les seves accions, en les seves necessitats, i exigeix, sobretot, una atenció molt personalitzada. Les noves tecnologies, per exemple Internet, faciliten la informació desitjada i, fins i tot, la possibilitat de reservar places i pagar reserves. En aquesta qüestió, des del punt de vista de la comercialització turística, les grans empreses és troben en una autèntica revolució que està suposant canvis molt importants en el canal de distribució turística fins ara utilitzat.

Els proveïdors de la indústria, en aquest context, es veuran forçats a oferir productes molt més flexibles, més innovadors, i la seva activitat empresarial s'orientarà

clarament cap al consumidor. Les condicions de l'entorn en aquesta nova era també han canviat radicalment. Avui, les vacances s'estan flexibilitzant i es reparteixen durant tot l'any. D'altra banda, les administracions continuen apostant pel turisme, ja que és una de les poques indústries que pot generar molts llocs de treball. En aquesta nova era que qüestiona el benefici del turisme de masses, donat que els mercats emissors exigeixen molt més i cercen productes fets a mida, és on el turisme jove es mourà molt millor. Els joves com a turistes gasten, però no malgasten. Són exigents, tenen més informació i consciència medioambiental, i desitgen relacionar-se amb l'entorn que visiten, adquirint coneixements en els seus viatges. El sector turístic està en una fase molt profunda de canvi, de segmentació i d'especialització. Un dels factors a tenir en compte de cara al futur és el decreixement que experimentarà la població jove d'aquí pocs anys. A Catalunya a partir de l'any 2005 aquest fenomen ja es començarà a notar.

Els joves els agrada demostrar la seva internacionalitat col·leccionant destinacions d'estiu com a trofeus de la seva sofisticació. La moda i la imatge van de bracet.

De cara al futur, el turisme jove continuarà creixent significativament encara que la quantitat total de la població juvenil decreixi. Tanmateix, el turisme juvenil se segmentarà més, com a resultat de la demanda i de la creació de nous productes turístics i de serveis més especialitzats.

Aquests productes turístics generaran noves professions vinculades al sector turístic. Així, per cada segment específic de l'oferta en turisme juvenil, les activitats que realitzin els albergs requeriran persones joves que les portin a terme. En aquesta línia entronca la idea dels monitors d'albergs, persones responsables de coordinar i de dur a terme iniciatives concretes i programes específics que des de l'administració han estat concebuts.

A banda d'això, les activitats complementàries de descoberta de l'entorn natural, d'aprofundiment en la cultura pròpia de la contrada, així com el desenvolupament d'activitats concretes com poden ser els esports d'aventura als albergs de les Terres de l'Ebre, promourà que els joves del territori no s'hagin d'anar fora a cerca feina. El *feedback* entre visitants i joves autòctons de la comarca facilitarà la transmissió dels coneixements específics de cada un. Tot això s'ha de fer d'acord amb els organismes implicats més propers, és a dir els ajuntaments i sobretot els consells comarcals des de la seva àrea de joventut. La cessió de determinades competències de la Secretaria General de Joventut de la Generalitat de Catalunya als consells comarcals pot afavorir molt la implicació de la gent jove d'aquestes comarques en l'impuls d'activitats turístiques pel jovent. Així, per exemple, a les platges deltàiques de l'Ampolla i del litoral de Deltebre s'han de plantejar, tanmateix, unes mesures de protecció i conservació de les condicions naturals del delta, que dóna vida i bellesa al lloc com de fet ja s'està fent. Aquesta ha de ser una idea bàsica en l'endegament del turisme comarcal ja que aquest immens domini deltàic és un dels principals valors del patrimoni i de l'economia d'aquestes comarques que s'ha de conservar i els joves en aquest procés hi tenen molt a dir. En aquesta mateixa línia, la zona dels Ports presenta possibilitats per al desenvolupament del turisme rural i dels esports d'aventura. Les noves professions vinculades al sector turístic a través dels albergs difícilment s'inventen en un despatx, sinó que sorgeixen en el debat de l'administració amb la societat civil, especialment amb els joves associats. De cara a trobar sortides laborals a les comarques de les Terres de l'Ebre, en un procés d'envelliment i de difícil sortida industrial, les potencialitats en el sector turístic són importants.

CONCLUSIONS

El riu Ebre és l'eix vertebrador del conjunt de les comarques de les Terres de l'Ebre. L'únic referent col·lectiu que tenen les comarques del Baix Ebre, el Montsià, la Terra Alta i la Ribera d'Ebre és precisament la pertinença a les Terres de l'Ebre.

A nivell institucional, la creació a finals dels anys vuitanta del Consell Intercomarcal jugà un paper important, així com també la creació del Consorci d'Estudis i Desenvolupament de les Terres de l'Ebre. En aquesta línia, les estratègies de desenvolupament dels anys noranta es plasmen amb l'aprovació del PAC (Pla d'Actuació Comarcal), on es recullen en les competències, les activitats i els serveis que ha de prestar a curt i mig termini. A més, el Pla Territorial de Catalunya situa a les Terres de l'Ebre com a àrea de planificació d'inversions que ha de dur a terme la Generalitat de Catalunya.

Les comarques de les Terres de l'Ebre tenen una superfície de 3261,9km², amb una població de 155670 habitants repartida entre 52 municipis. Des de 1975 s'han produït diferents segregacions que han afectat les comarques del Baix Ebre i el Montsià. Pel que fa al Baix Ebre, se segregà Deltebre (1977), Camarles (1978), l'Aldea (1983) i l'Ampolla (1990). El municipi de Sant Jaume d'Enveja se segregà de Tortosa el 1990 i passà a la veïna comarca del Montsià.

L'economia de les Terres de l'Ebre tenen en l'agricultura el seu principal element econòmic. Un creixement agrícola lent condiona un creixement també lent de la resta del seu sistema econòmic. El riu Ebre ha estat un dels elements importants que ha condicionat la seva producció agrària. L'anàlisi de l'agricultura, la indústria i

els serveis per comarques ens permet tenir una visió general de les característiques de cada una d'elles.

En l'agricultura del Baix Ebre predomina el secà (olivera, però també garrofes i ametllers), mentre que el regadiu són fonamentalment l'arròs i els cítrics. La comercialització dels productes agraris es fa mitjançant cooperatives. Hi ha poca ramaderia, mentre que la pesca es concentra sobretot al port de l'Ametlla de Mar i també a l'Ampolla. Al Montsià, el conreu de regadiu té en l'arròs del Delta el seu producte més significatiu; a banda de cítrics, hortalisses i fruita dolça. Hi ha poca ramaderia, però destaca l'aviram i el porcí. La pesca es concentra als ports de Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar. A la Terra Alta, amb una economia marcadament agrícola, hi predomina l'agricultura de secà, amb conreus llenyosos (fruiters, vinya), que tenen tendència a reduir-se. La meitat de la producció de vi que s'elabora a la comarca està emparada en la denominació d'origen Terra Alta. La ramaderia (ovina, cabrum i aviram) resulta un bon complement per l'agricultura. Per últim, a la Ribera d'Ebre predomina el secà amb conreus llenyosos (olivera). Els conreus més expansius a la dècada dels noranta han estat els ametllers i els fruiters (préssec). Els agricultors estan associats en cooperatives i comunitats de regants. En la ramaderia hi destaca l'aviram, el porcí i l'oví.

La indústria al Baix Ebre és de caràcter local i estretament lligada amb el sector primari. En segon lloc hi destaca la indústria de la fusta i els mobles. En els darrers anys la construcció ha tingut un augment important. Al Montsià les activitats industrials han augmentat correlativament al descens del sector primari. Són bàsicament empreses petites i algunes de grans (fruita, paper i químiques

principalment). La construcció d'edificis està relacionada amb el desenvolupament de les construccions turístiques i residencials de la costa. La Terra Alta té una escassa implantació industrial, la major part localitzada a la capital (tèxtil, metall i alimentació). A Ribera d'Ebre, els trets més distintius són: la presència d'un procés d'industrialització força lent però progressiu -només accelerat provisionalment per la construcció i posada en funcionament de la central nuclear d'Ascó- juntament amb el predomini de la petita empresa i la de tipus tradicional. La indústria es concentra majoritàriament a Flix i Móra d'Ebre. Destaca el sector alimentari, el químic (amb grans empreses com Erkimia i Vilaseca) i el tèxtil (Morapiel i Tipel). De cara al futur, la principal preocupació a escala comarcal és la d'augmentar la instal·lació industrial fugint de l'especialització i potenciant la diversificació econòmica.

Els serveis al Baix Ebre es concentren a la ciutat de Tortosa. El turisme destaca sobretot als nuclis del litoral (campings i un Alberg de Joventut) i a la capital. El Montsià té una certa vitalitat comercial per la seva situació viària de gran influència i per la incidència del turisme a la costa. El turisme, precisament, té tendència a créixer donada la privilegiada situació de la comarca, on es disposa d'un dels dos albergs de joventut de les Terres de l'Ebre. La Terra Alta no és un centre gaire actiu en el sector serveis. En el comerç hi té una escassa incidència (alimentació, fusta i arts gràfiques). Finalment, a la Ribera d'Ebre l'increment de llicències comercials els darrers 30 anys va molt lligat a l'increment de les activitats generades per la central nuclear d'Ascó i per l'augment dels nivells industrials de la comarca. El comerç és d'abast local (alimentació i tèxtil). El sector turístic és poc desenvolupat.

L'objectiu comú per a un desenvolupament equilibrat de les Terres de l'Ebre passa per estimular el desenvolupament de l'activitat agrícola, les noves activitats industrials i de serveis i desenvolupar una infraestructura productiva que demana el creixement agrícola, industrial i de serveis.

La població a les Terres de l'Ebre l'any 1996 era de 155670 habitants. L'evolució de la població a nivell comarcal ve marcada, en general, per un creixement des de 1857 fins el període després de la Guerra Civil, en què s'inicia una reducció amb tendència a l'estancament. Per comarques, el Baix Ebre ha passat de 40946 habitants el 1857 als 65879 de 1996, en una dinàmica els darrers anys de decreixement de la població. Al Montsià a partir dels anys 40 es produí una fase de creixement, frenada a partir de 1991, en un estancament evident aquest darrer decenni. A la Ribera d'Ebre el cens de 1857 li donava 26673 habitants, nivell més alt que els actuals 22442. Finalment, la Terra Alta a partir de mitjan segle XIX experimentà un creixement de població fins el 1920, marcant la Guerra Civil l'inici d'una davallada, de la qual la població gairebé mai tornarà a refer-se. La població passa de 28586 habitants l'any 1936 als 12585 actuals.

Les piràmides de la població de les Terres de l'Ebre mantenen trets característics d'una comarca agrícola, amb tendència a l'envelliment de la població i un estretament de la base (edats joves). La pèrdua proporcional de població i la baixa natalitat afegida a una alta mortalitat en són la causa.

En referència als joves i el món laboral, la població activa de les Terres de l'Ebre és de 18550 persones, el 30,2% de la població activa total. La població ocupada era el

1996 de 52175 persones. La taxa d'ocupació jove (16-24 anys) de l'any 1997 era de 38,3% els homes i de 30,8% les dones (Catalunya = 34,8%).

L'atur registrat a les Terres de l'Ebre era de 5164 persones el 1997, 2812 homes i 2352 dones que representen el 2,14 del conjunt de Catalunya. La Taxa d'atur aquell mateix any en el grup d'edat de 16 a 19 anys era de 48,3% en els homes i 49,7% en les dones, mentre que el grup d'edat de 20 a 24 anys la taxa d'atur era de 31,5% i 36,1% respectivament.

Les Terres de l'Ebre tenen l'índex de renda bruta familiar disponible més baixa del conjunt d'àmbits territorials de Catalunya (95 sobre un nivell 100 de Catalunya), amb una progressió els darrers anys mínima però constant.

Pel que fa a les activitats turístiques i els albergs de joventut, el turisme juvenil té un interès especial a Catalunya –zona eminentment turística-, no solament pel volum que representa actualment, sinó també, per les expectatives de futur que obre. Els turistes joves d'avui són també els turistes no tan joves de demà: el gust pel viatge, la descoberta d'altres indrets, d'altra gent i d'altres costums i pobles, és més sòlid i durador com més aviat s'adquireix.

L'alberguisme en general s'ha hagut d'adaptar als importants canvis que hi ha hagut al mercat amb la segmentació de l'oferta, modificant-se el concepte inicial dels albergs. Oferir un allotjament de qualitat i diversificar l'oferta han col·locat els albergs en una posició competitiva en el mercat de turisme jove. En aquest sentit, la filosofia de l'alberguisme ha canviat, responent a una forma de viatjar i a una voluntat de conèixer el món; per tant, necessita una dosi permanent d'adequació i reciclatge. Anys enrera els joves cercaven un allotjament i s'organitzaven l'estada sobre la

marxa. Avui el viatger valora d'una forma molt positiva el fet de trobar una bona oferta complementària de neu, d'esports d'aventura i de descoberta cultural.

L'elevat dèficit del passat venia donat per una concepció i una filosofia d'albergs on prevalia la realitat social d'aquests, fent l'alberg una funció de tipus assistencial. En aquest sentit s'orientava la tasca de suport encaminada a subvencionar una part o la totalitat de l'estada a grups o col·lectius. Sense oblidar la rendabilitat social, els criteris de gestió han variat, fet que ha portat en els darrers quatre anys a Catalunya a una reducció del dèficit. L'horitzó actual és aconseguir una gestió eficient, no deficitària, englobant els albergs dins la mateixa administració pública.

Hi ha molts motius que impulsen la gent jove a viatjar. Si sabem què els empeny a viatjar, podem trobar quina és la millor manera de facilitar-los aquest objectiu. L'oci i el lleure, des d'anar a la platja o a la muntanya fins al turisme mediambiental o el turisme cultural, són un dels eixos bàsics que mou la gent a sortir fora. Els problemes que no permeten que la gent que té l'inquietud de viatjar pugui fer-ho són principalment, la manca d'informació i el finançament.

Les noves professions vinculades al sector turístic dels albergs van en la línia d'un començament de segle on el turisme possiblement sigui a la carta, de la mateixa manera que actualment ofereixen els canals digitals de TV. Ens hem d'adaptar a les demandes canviants del turisme jove. En aquest sentit, tota la segmentació de l'oferta va lligada a multitud d'activitats de tipus cultural, esportiu, lleure, etc que poden ser realitzades a l'entorn d'un alberg. Aquestes activitats requeriran uns *monitors d'alberg* específics per a cada una d'elles. Això ajudaria a què els joves de les comarques de les Terres de l'Ebre tinguessin una possibilitat real de feina.

BIBLIOGRAFIA

Anuari Econòmic Comarcal 1998. Caixa d'estalvis de Catalunya (Barcelona 1998).

Anuari Estadístic de Catalunya 1998. Institut d'Estadística de Catalunya (Barcelona, juny 1998).

El Montsià. Estructura i dinàmica socio-econòmica. Josep-Joan Grau i Jesús Sorribes. Caixa d'estalvis de Catalunya, Col.lecció "Catalunya comarcal" (1982).

Estadística comarcal i municipal 1997. Generalitat de Catalunya. Institut d'Estadística de Catalunya (desembre 1997).

Fòrum Joves del Segle XXI. I Fòrum de Turisme Jove a la Mediterrània. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Secretaria General de Joventut. (Barcelona, 1998).

Gran Enciclopèdia Comarcal de Catalunya. Volum 7. Baix Ebre, Montsià, Terra Alta, Matarranya i Ribera d'Ebre. Fundació Enciclopèdia Catalana (2 ed. setembre 1993).

L'economia del Baix Ebre.

Vol I. Estructura i dinàmica socio-econòmica. Caixa d'estalvis de Catalunya, Col.lecció "Catalunya comarcal" (setembre 1985).

Vol II. Els antecedents històrics. Caixa d'estalvis de Catalunya, Col.lecció "Catalunya comarcal" (setembre 1985).

La Ribera d'Ebre. Transformacions socioeconòmiques i perspectives de futur. Caixa d'estalvis de Catalunya, Col.lecció "Catalunya comarcal" (1989).

La Terra Alta. Estructures productives i evolució social. Caixa d'estalvis de Catalunya, Col.lecció "Catalunya comarcal" (setembre 1993).